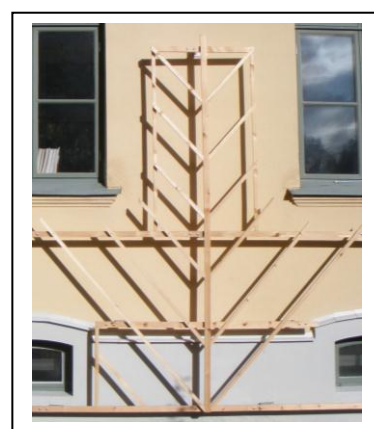

**Spaljérad frukt på Trädgårdens skola.
Raport från ett praktiskt
trädgårdsmästararbete.**

Sara Öhlén

**Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Trädgårdens hantverk och design**

21 hp

2010-11-24

**Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet**

Spaljérad frukt på Trädgårdens skola.
Raport från ett praktiskt trädgårdsmästararbete.

Innehållsförtecknin	Sida
-Förord	2
-Abstract	2
-Sammanfattning	2
Inledning	
-Bakgrund, syfte och frågor	3-4
-Avgränsning	4
-Metod och genomförande	4-5
-Rapportens disposition	5
Resultat och diskussion	6
-Äpple och päronspaljé mot söder	7-11
-Morellspaljén på gaveln mot öster	12
-Modellstudier	12-13
-Spaljébeslag och Spaljéribbor	14
-Slutkommentar och diskussion	14-16
Källförteckning	17-18
<i>Bilaga 1. Litteraturstudier</i>	
<i>Bilaga 2. Enkätundersökning</i>	
<i>Bilaga 3. Torpshammars kraftstation i Medelpad 2010-07-05</i>	
<i>Bilaga 4. Stenegård i Helsingland 2010-07-06</i>	
<i>Bilaga 5. Waldemarsudde i Stockholm 2010-07-19</i>	
<i>Bilaga 6. Göteborgs Trädgårdsförening 2010-07-22</i>	
<i>Bilaga 7. Gunnedo Slott i Göteborg 2010-07-23</i>	
<i>Bilaga 8. Kivik i Skåne 2010-08-07</i>	
<i>Bilaga 9. Sofiero i Skåne 2010-08-08</i>	
<i>Bilaga 10. Läckö Slott i Västergötland 2010-08-21</i>	
<i>Bilaga 11. Platsanalys av Formträdgården vid Trädgårdens skola</i>	
<i>Bilaga 12. Tillverkning av ribbor och montering av spaljéerna</i>	
<i>Bilaga 13. Val av frukt och plantering av skuggmorell</i>	
<i>Bilaga 14. Arbetsdagbok och tankar</i>	

Förord.

Examensarbetet omfattar 21 högskolepoäng och avslutar utbildningen Trädgårdens Hantverk och Design.

Jag vill tacka Victor Nikolajeff, Magnus Andersson och Lasse Larson för all hjälp med det praktiska arbetet. Utan er kunskap och glada, positiva inställning hade det slutliga arbetet inte blivit så snyggt och välgjort som jag tycker att det blev. Ni har betytt och betyder väldigt mycket för mig.

Min handledare Nina Nilsson och bihandledare Pierre Nestlog, för handledning genom mitt arbete.

Patrik Jarefjäll och Jonas Öhlén som hjälpt mig med tillverkning av ribbor. Nils-Eric Anderson och Bengt-Arne Cramby som hjälpt mig med materialval. Göran Andersson och Anders Göransson som svarat på olika funderingar som uppstått under arbetets gång.

Abstract.

To mount fruit trees on a trellis is no longer a common practice. My choice of examination subject, to build this form of trellis has given me and perhaps future student's relevant data both practical and theoretical which could form the basis of further study.

This examination work has both a practical section, actually building a trellis and a theoretical section, where I describe the process and document the results utilizing both text and photographs.

It is my intention that my completed trellis will give an impression of what can be experienced on visiting a "Form garden".

The keywords which I have used include: Shape/form, harmony, handicraft, art, practical work, trellis and fruit tree.

Sammanfattning.

Att spaljera fruktträd är inte längre ett vanligt förekommande trädgårdshantverk. Kunskapen är på väg att försvinna och jag anser att det är viktigt att bevara denna kunskap. Detta examensarbete är tänkt att vara en hjälp för framtida studenter vid Trädgårdens skola för att öka deras kunnande om spaljering av fruktträd.

Examensarbetet består av två delar. En teoretisk del och en praktisk del. Den första delen har varit att samla information samt dokumentera, den andra delen då jag bygde paljéerna och planterade ett av fruktträden.

Vid sidan av beskrivningen från valet av spaljétyper och redogörelsen för tillverkningsmomenten består denna rapport av bilagor i vilka jag samlat dokumentation från studiebesök och arbetsprocess.

Inledning

Bakgrund

Dacapo utbildar trädgårdselever i olika slags hantverk och där ingår fruktträdsbeskärning och spaljering. Undervisningen i de arbetsmoment som hör till uppbyggnaden och skötseln av fruktträdsspaljéer är dock begränsad, bland annat på grund av att det saknas fruktträdsspaljéer i utbildningens anläggningar. När skolträdgården flyttas från den nuvarande trädgården i Johannesberg till det nya området vid Trädgårdens skola i centrala Mariestad och i Gärdesparken, skall olika typer av anläggningar byggas upp. Till dessa hör fruktträdsplanteringar inklusive fruktträdsspaljéer.

Bakgrunden till mitt val av examensarbete är en önskan att bygga/utföra något som både jag och kommande studenter får användning för och kan lära oss av i framtida studier. Spaljering av fruktträd är inte så vanlig numera men har haft stor betydelse genom historien särskilt i mera påkostade trädgårdar. Dessutom hör det hantverk som är förenat med spaljéernas formande och skötsel till trädgårdsmästarens mera avancerade och kännetecknande yrkeskunskap. Därför anser jag att det är viktigt att denna odlingsteknik tas upp i större omfattning i framtida studier än vad som görs i dag.

Jag är själv mycket intresserad av fruktträd och vill få mer kunskap, särskilt om spaljering av fruktträd. När det därför blev möjligt att designa och bygga en fruktträdsspaljé vid Trädgårdens Skola i Mariestad, såg jag möjligheten att få göra examensarbete om detta.

Formträdgården, där spaljén nu har anlagts, ligger skyddad och på ett soligt läge vid Tidån. Mot skolbyggnadens putsade fasad finns plats för olika slags spaljémönster och kordonger. Hur dessa spaljéer kan utföras och byggas är något som jag valt att undersöka.

syfte och frågor

Syftet har varit att:

- Utforma spaljén så att den är funktionell både i ett praktiskt och estetiskt avseende.
- Ta fram ett ur utbildningssynpunkt bra grundmaterial för spaljering av fruktträd.
- Bygga spaljén och plantera fruktträd.

Genom syftet har jag fått följande frågor att studera och praktiskt lösa.

- Vilka spaljeringsformer är ändamålsenliga?
- Vad är viktigt att veta innan man anlägger spaljén, angående husets väggar, dränering, snöoras och klimat?
- Vilka arbetsmoment ingår i utformandet och anläggningen/planteringen av en spaljé?

Avgränsning

Jag har utgått från svenska källor om spaljering och spaljeringskonst. Jag har inriktat mig mot äpplen, päron och körsbär. Angående övriga fruktslag så som plommon, aprikos och persika, kommer jag endast att nämna dessa. Skiss och ritningsarbetet innefattade inte projekteringshandlingar eftersom jag själv skulle utföra arbetet. Jag kommer inte heller att gå in i detalj i hur skötseln bör genomföras.

Metod och genomförande

Arbetet har utgått från en idé om spaljerade fruktträd i ett utbildningssammanhang till en färdig anläggning utförd i olika arbetsmoment både, praktiska och teoretiska. Parallellt med eget skissande samtidigt som jag har tagit hänsyn till den aktuella platsen har det lett fram till det färdiga resultatet.

Spaljéerna är hantverksmässigt tillverkade, det vill säga att jag har utgått från trädgårdslitteraturen om hur man formar och bygger spaljéer jag har också studerat spaljéer i olika trädgårdar. Därifrån har jag gått från egna ritningar och tillverkat spaljéverket med dess ribbor.

Efter att ha bearbetat mina nyförvärvade kunskaper inom detta område, har jag valt former, växtplats, fruktsorter och byggmaterial.

Jag har även gjort en enkel kostnadsberäkning över vad materialet för en mindre spaljé kan kosta på ett rikstäckande byggvarukedja. Den finns att hitta i bilaga 12.

Arbetet har omfattat momenten nedan.

1. Litteraturstudier, den litteratur jag använt mig av är samlad i bilaga 1. Den viktigaste och mest användbara boken har varit J.E Thorssell *Spaljéfruktodling* från 1946.

Intervjuer med trädgårdsmästare och amatörodlare som har erfarenhet av spaljerade fruktträd och deras skötsel, även med anställda inom mark- och byggbranschen. Detta moment har också omfattat en enkätundersökning (bilaga 2). Jag har intervjuat följande personer:

- Christer Nilsson, Sofiero
- Nils-Erik Andersson, Sofiero
- Jan-Erik Persson, Sofiero,

- Ingela Kämpe, Sofiero
- Karl-Johan Månsson, Forshalls plantskola
- Bengt Hansskog, Hansskogs Plantskola
- Henrik Classon, K-rauta

2. Studiebesök i fruktanläggningar med spaljéer.

Jag valde att göra studiebesök därför att jag ville se spaljéer i verkligheten, se hur de är uppbyggda och vad man använt sig av för material till stöden för fruktens grenverk. Under studiebesöken har jag särskilt studerat hur man har använt sig av olika material till spaljéer och uppbindningsanordningar.

Jag har gjort följande studiebesök:

- Torpshammars Kraftstation i Medelpad (bilaga 3).
- Stenegård i Hälsingland (bilaga 4).
- Waldemarsudde i Stockholm (bilaga 5)
- Göteborgs Trädgårdsförening (bilaga 6).
- Gunnebo Slott, utanför Göteborg (bilaga 7).
- Äpplets Hus, Kivik i Skåne (bilaga 8).
- Sofiero i Skåne (bilaga 9).
- Läckö Slott i Västergötland (bilaga 10).

3. Platsanalys som omfattar beskrivning och ställningstagande till var i formträdgården det är lämpligt att bygga spaljéer (bilaga 11).

4. Skissarbete på papper och i modell över spaljéernas utformning.

5. Konstruktion av spaljéerna och deras infästning i skolbyggnadens tegelfasad. I den här delen av arbetet har jag fått hjälp av lärare (Patrik Jarefjäll, Bengt-Arne Cramby, Nils-Eric Anderson, Göran Andersson och Anders Göransson) på Bygghantverksprogrammet och Jonas Öhlén som är examinerad student på samma program.

6. Tillverkning av spaljévirket och montering av spaljéerna (bilaga 12). I dessa moment har jag fått hjälp av Patrik Jarefjäll, Jonas Öhlén och vaktmästarna Viktor Nikolajeff, Magnus Andersson och Lasse Larson. I denna bilaga finns även en kostnadsberäkning av spaljémateriell och monteringsbeslag tänkt för en enklare modell för privat bruk.

7. Val, införskaffande och plantering av fruktträd för spaljéring (bilaga 13).

8. Arbetsprocessen har dokumenteras genom dagboksanteckningar (bilaga 14).

9. Rapportskrivning.

Rapportens disposition

Detta är en rapport från ett praktiskt arbete. Den är alltså min redovisning, av det som varit den centrala delen av mitt examensarbete. Det har bestått i gestaltningen och bygget av en anläggning för spaljéring av fruktträd. Anläggningen är arbetets "huvudresultat". Efter inledningen följer därför en beskrivning av den nya trädgårdsanläggningen. Nästa avsnitt kommenterar och

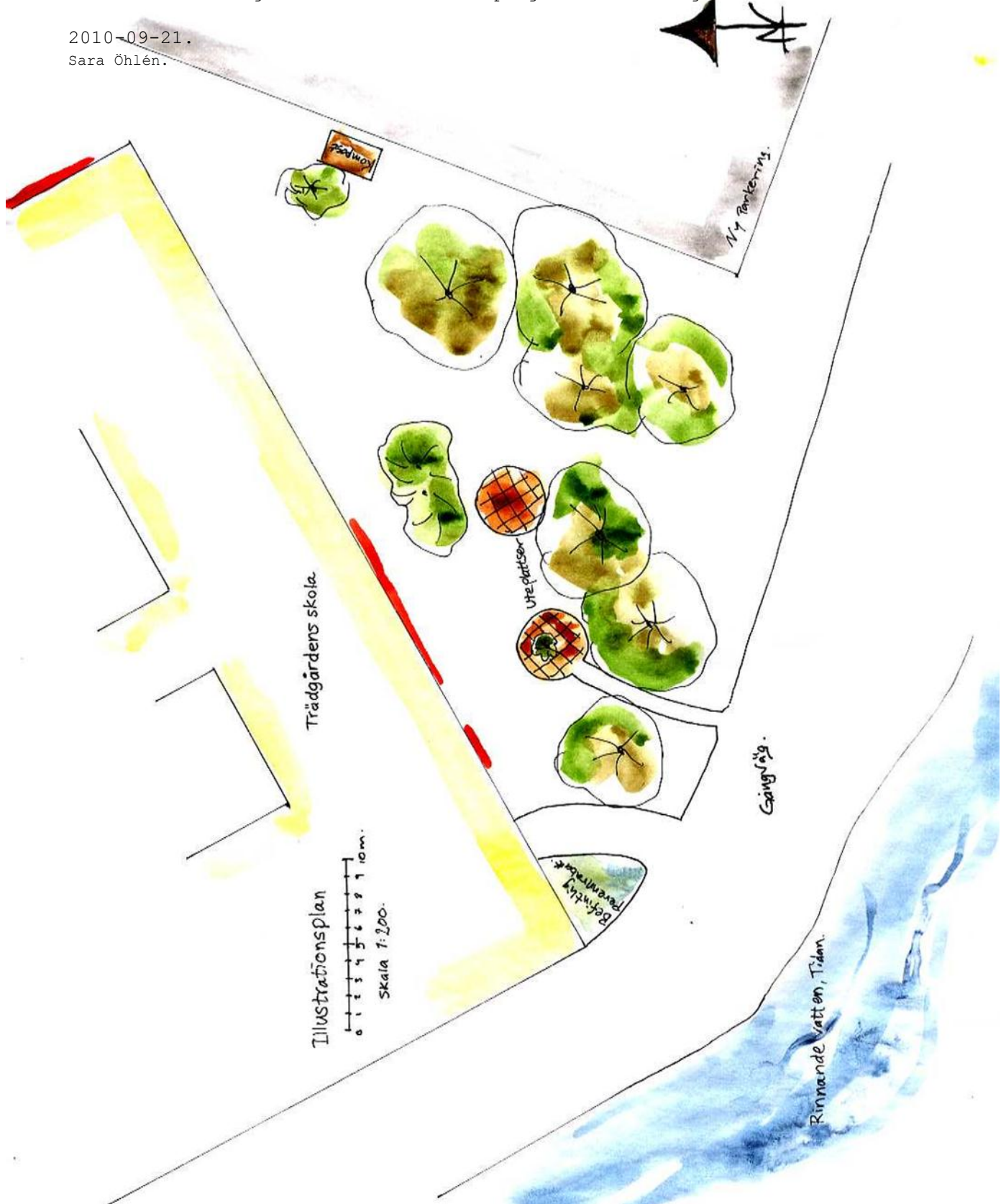
diskuterar resultatet. Rapporten avslutas av det underlag och delar av den dokumentation som jag använt mig av eller som jag framställt i form av bilagor.

Resultat och diskussion.

Illustrationsplan över Formträdgården.

De röda markeringarna beskriver var spaljéerna är anlagda.

2010-09-21.
Sara Öhlén.

Äpple och päronspaljé mot söder

Den stora väggen för vilken jag har ritat och byggt spaljéerna är ca 47 meter lång och har stora fönster som är bågformade i överkanten. Där finns även källarfönster, en ventilationstrumma, stuprör samt en något utskjutande sockel med plåtkant/list.

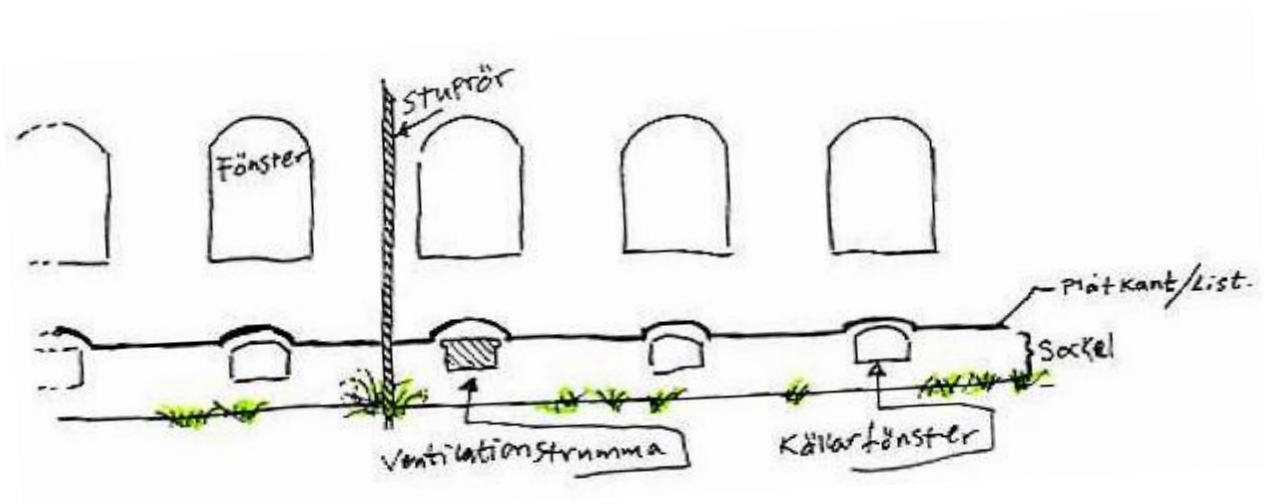

Fig. 1. Väggen och vad som finns på den innan spaljéerna kommit på plats.

Jag började med att pröva olika spaljëtyper. Kandelaberform, palmett med vågräta grenar, palmett med sneda grenar och U-form. Jag ville bygga så många olika spaljëformer som möjligt för att kunna visa kommande trädgårdsstudenter olika varianter, samt för att de skulle få större möjlighet att arbeta praktiskt med dessa former. Det viktigaste var att få fram bra, fungerande samt stadiga och vackra spaljëstöd.

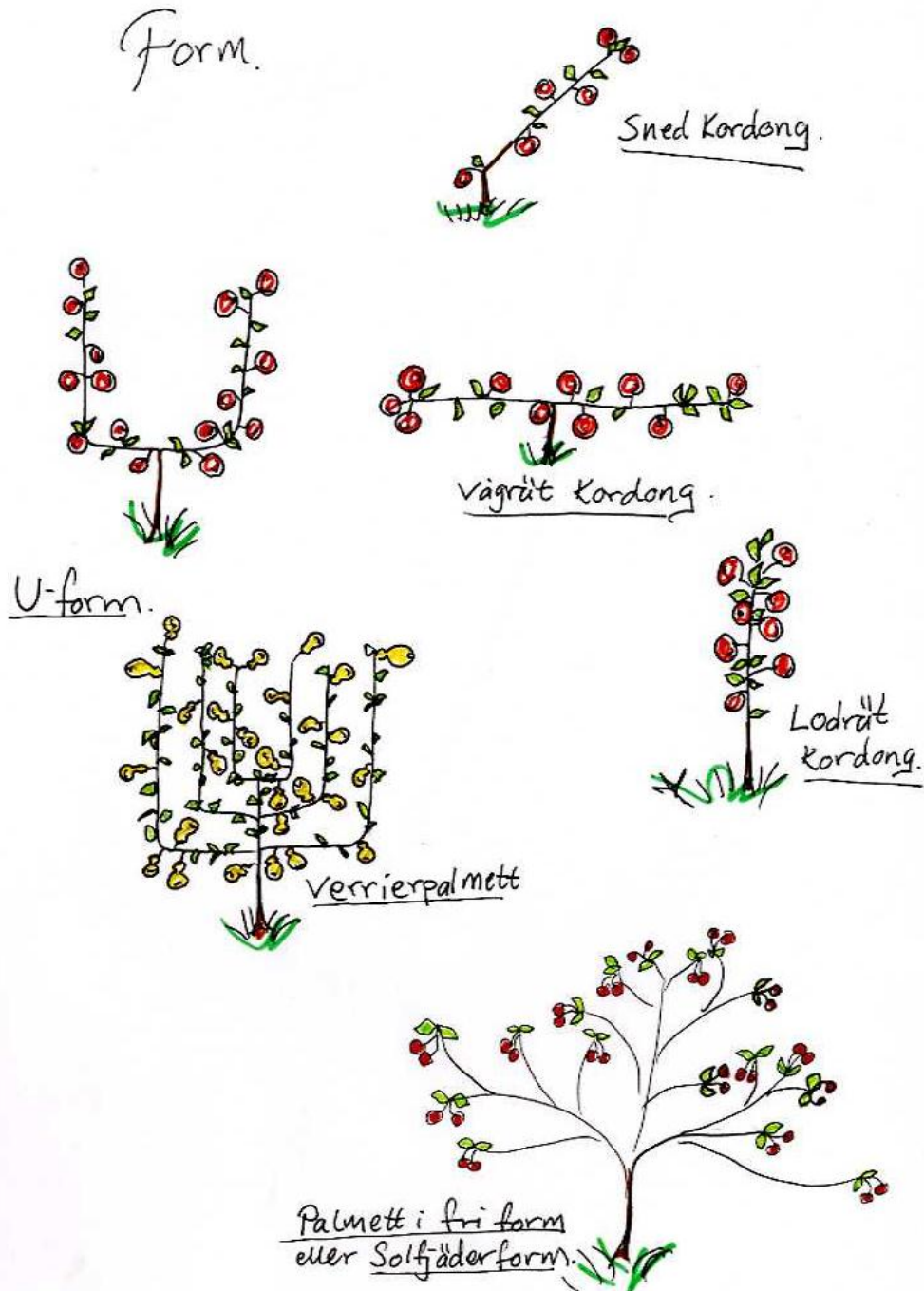

Fig.2. Skisser över olika spaljëformer.

Jag har valt att ha spaljén naturligt träfärgad, för att jag tycker det blir vackrast. Kvisthål och årsringar är av naturen mörka. Husets fasad är ljus gul, vilket passar alldeles utmärkt tillsammans till de ljusa, träribborna. Jag har behandlat ribborna med kinesisk träolja som skyddar mot att fukt inte ska krypa in i träet och åstadkomma sprickbildningar. (Davidssons Bygg & Snickerier AB)

Efter att ha orienterat mig i litteraturen om hur spaljéer ser ut skissade jag på olika former som skulle kunna passa in på väggen. Jag ville bygga spaljéer lite utöver det vanliga med spaljéställningar som pryder väggen innan träden har klätt dem och övertagit deras form. Detta skedde i fem ritningar. Den sjätte ritningen talar endast om var den framtida ihopympningen ska vara. Samtidigt som jag tänkte ut trädens former planerade jag för spaljéstödens modeller. Att få harmoni och balans i hela utförandet, både det estetiska intrycket och den praktiska lösningen hade stor betydelse i min planering.

Ritning nummer 1

Första steget. Ritningen visar tre olika spaljéformer: palmett med sneda grenar, vågrät kordong med U-form, kandelaberform med tre enkla grenar respektive fyra enkla grenar. När jag gjorde denna ritning var jag osäker på hur högt ett träd går att spaljéra. Marken sluttar. Längst till vänster är det över två meter till fönsterkarmen och det kändes högt nog åt en spaljé.

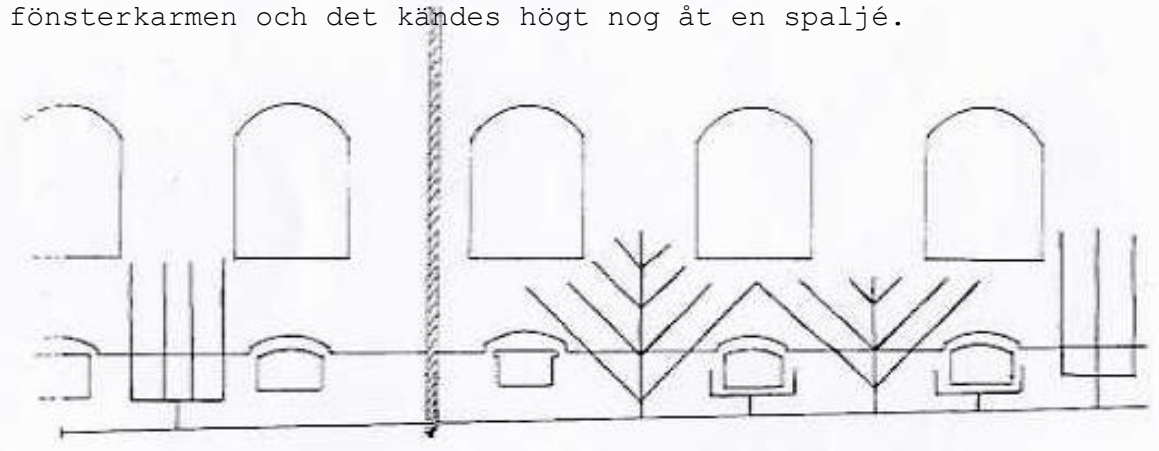

Fig. 3.

På de kommande ritningarna har jag lagt in olika färger som symboliserar olika ändringar.

Blå: tillagt.

Röd: tagit bort.

Grön: färdigt resultat.

Brun: ympning.

Ritning nummer 2

Här har jag dragit upp träden till den slutliga höjden (över tre meter). Jag har även ritat in en vågrät kordong under ventilationstrumman.

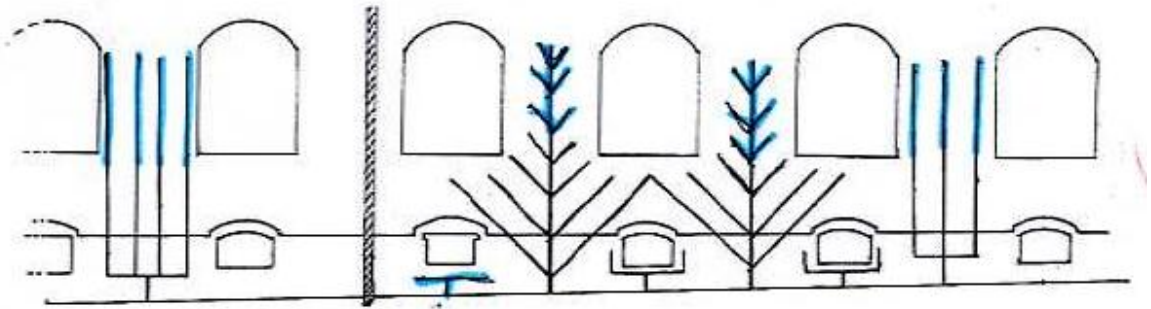

Fig.4.

Ritning nummer 3

Kandelaberformen till vänster är förändrad till tre enkla grenar mot de tidigare fyra. Det kändes och såg osammanhängande ut att ha olika former på var sin sida om palmetterna med dess sneda grenar. Nu är bilden sammanhållen och skönare för ögat.

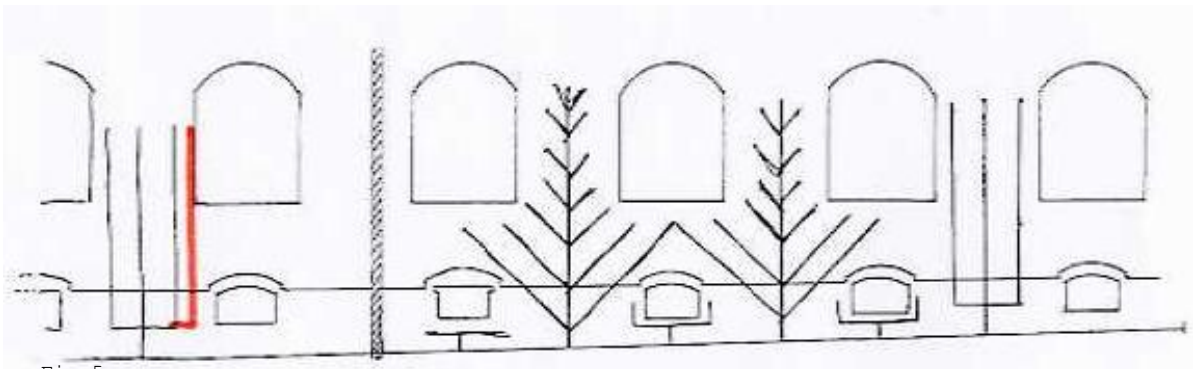

Fig.5

Ritning nummer 4

Här bestämde jag mig för att endast ha kvar en vågrät kordong med U-form.

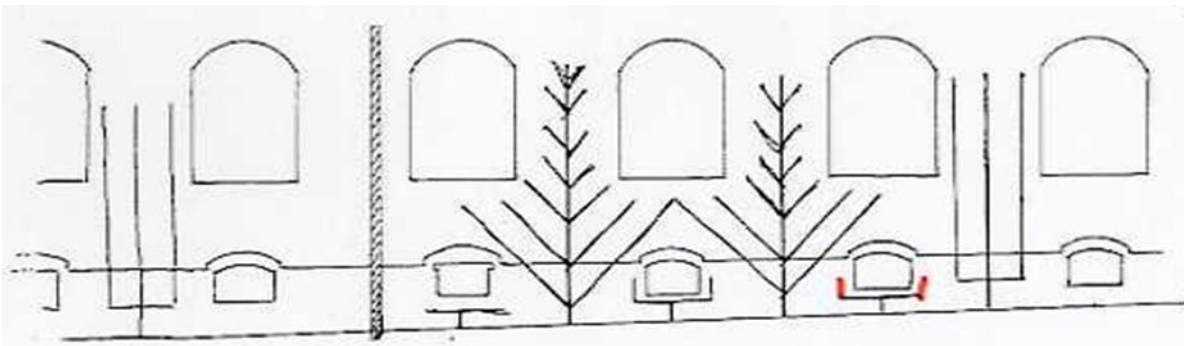

Fig.6.

Ritning nummer 5

Nu är trädens former slutligen bestämda och det färdiga resultatet klart. Från vänster: kandelaberform, kordong med vågräta grenar (även kallad "step over"), palmett med sneda grenar, vågrät kordong med U-form, palmett med sneda grenar, kordong med vågräta grenar samt kandelaberform.

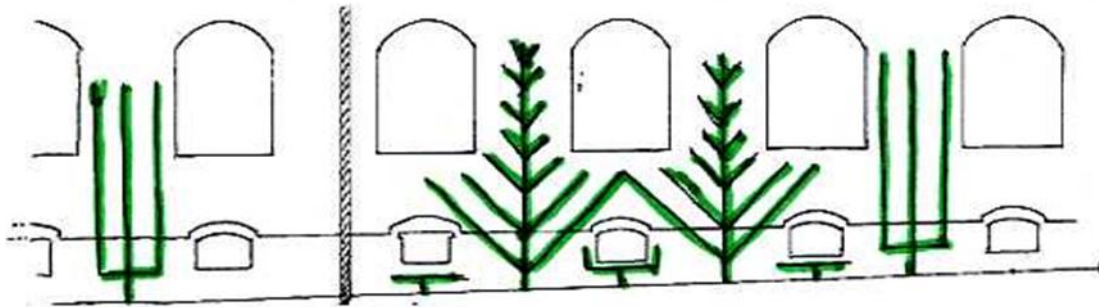

Fig.7.

Ritning nummer 6

Här ser man resultatet av skissarbetet och hur det kommer att se ut när träderna är uppvuxna samt markeringen för den framtida ihopympningen. När de två päronträden på palmetterna har vuxit sig stora nog, skall de ympas ihop mitt under fönstret så som ritningen visar.

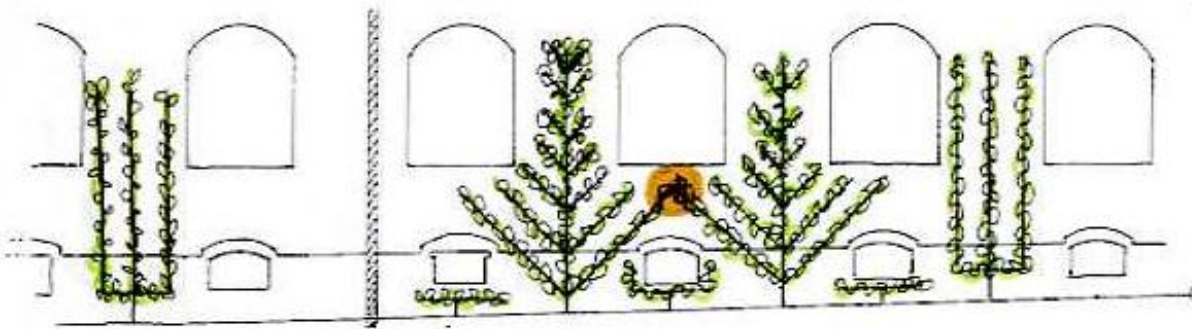

Fig.8.

Morellspaljén på gaveln mot öster

Under skissarbetet kom jag fram till att själva framsidan/entrén till skolbyggnaden är väldigt tråkig, för att vara en trädgårdsskola. Jag kom då med ett förslag om att göra en spalje även på denna sida, vilket var en omtyckt idé. Det planterades ett surkörsbär som kommer att växa i fri form, vilket betyder att trädet får växa fritt men under kontrollerade förhållanden. Försiktig beskärning samt uppbindning.

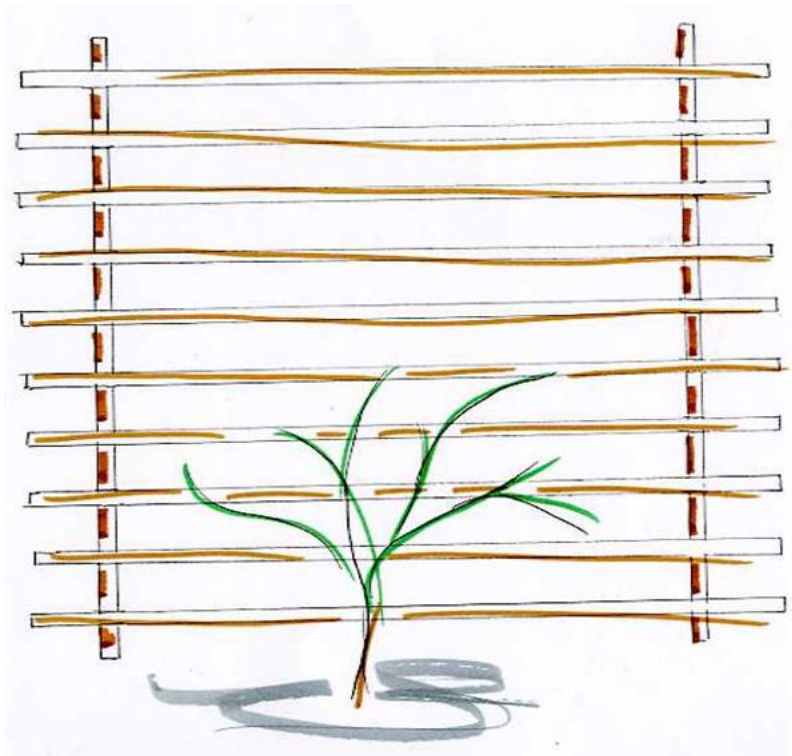

Fig.9. Morellspaljén på gaveln mot öster.

Modellstudier

Det finns en modell över Trädgårdens skola som visar Formträdgården i skala 1:40. I den har jag provat mig fram och jämfört olika utseenden på spaljeerna. Jag har arbetat på skisspapper som jag sedan tejpats fast på modellväggen och kompletterat med ståltråd. (fig.11.) Ståltråden gav ett bättre djup i bilden än det platta papperet, vilket gjorde att det blev lättare att föreställa sig hur spaljén skulle komma att se ut i verkligheten.

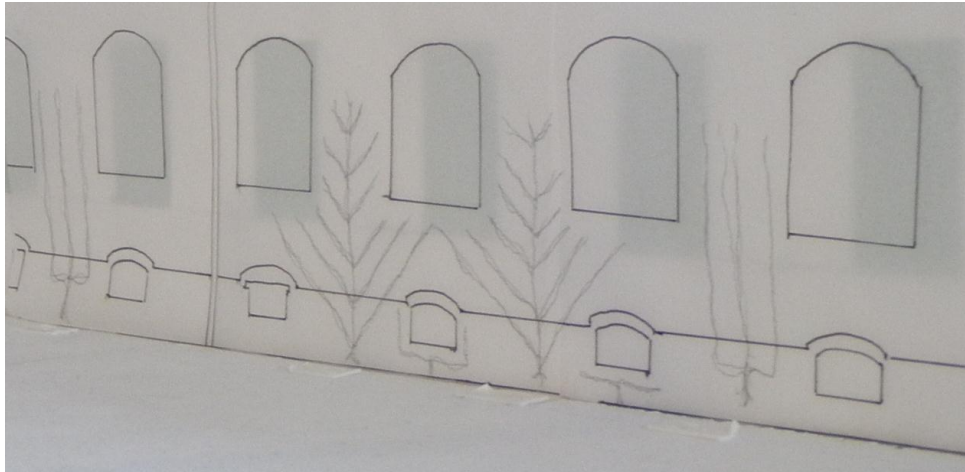

Fig.10. Bild på spaljë ritat på paper med blyerts.

Fig.11. Samma spaljë men denna gång i ståltråd.

Fig.12. Detalj över de små vågräta kordongträden som är tänkta under källarfönster.

Spaljébeslag

Att skaffa fram allt material till spaljén har tagit relativt lång tid. Jag fick tillsammans med tillverkaren (Svetsbolaget i Mariestad) bestämma hur fästena i väggen skulle se ut. Jag hade att ta hänsyn till storleken på dem och vad de skulle vara i för material. Allt material som har kontakt med den putsade fasaden bör vara av antingen galvaniserat eller rostfritt stål. Det är för att undvika rost som kan komma med tiden. Tillsammans med Nils-Eric Anderson och Lasse Larson, valde jag materialet rostfritt stål. Rostfri fasadskruv med plugg håller spaljén fast vid väggen.

Mellan väggen och fästena finns en liten bit elastisk gummiplatta, polyuretan (UW-ELAST AB) som är till för att skydda den putsade fasadytan. När träden blir större och sätter frukt blir hela spaljén tyngre och kommer att svikta nedåt. Denna tyngd kommer då att tas emot av gummiplattorna i stället för putsen.

Spaljéribbor

Jag har i så stor utsträckning som möjligt, använt kärnfuru som material till spaljén. Kärnfuru innehåller hartsämnet kåda, som har en naturlig motståndsvirkande effekt mot röta. Andra bra egenskaper kärnvirket har är till exempel motståndskraft mot träförstörande bakterier, svampar och insekter och mycket begränsad vattenupptagning (vilket senare kan ge upphov till röta) Materialet är hårt och innehåller inga giftiga ämnen. (Dalfrid kärnvirke) (Informant 6:Bengtsson). De färdiga ribborna har jag sedan behandlat med kinesisk träolja som motverkar fuktinträngning, sprickbildningar, blånad som orsakas av svampsporer samt mögel.

(Davidssons Bygg & Snickerier AB)

Tillverkningen av ribbor och monteringen av spaljéerna behandlas i *bilaga 12*.

Slutkommentar och diskussion.

Examensarbetet har handlat om spaljering av fruktträd. Jag är väldigt nöjd med valet, att ha arbetat med något som innehöll både en undersökande och en praktisk del. Det har varit roligt, intressant och en stor utmaning för mig. Ett krav som jag hade för egen del var att arbetet skulle innehålla en praktiskt del, jag lär mig bättre om jag blandar praktiskt arbete med teoretiskt lärande. Och så blev det. Resultatet är spaljéer för äpple, päron och körsbär i det som kallas Formträdgården bakom Trädgårdens skola. Spaljéerna är utförda så att det skall vara praktiskt och ändamålsenligt att binda upp fruktveden till ribborna. Det har även ett skönhetsvärde genom sin form och det behandlade materialet. De former på spaljéerna som jag har valt att bygga ger stor variation och visar mångfalden i spaljéeringskonsten. Framtida elever kan se de olika modellerna och jobba med dem. Jag valde att bygga själva ställningarna i ett så naturvänligt material som möjligt, ribbor av

fura. Det är dessutom skonsamt för fruktträdet.

Den viktigaste skriftliga källan har varit Thorssell, J. E. (1946). *Spaljéfruktodling*. I den boken hittade jag det jag behövde för att få kunskap om själva materialet till spaljén samt fruktsorter. Intervjuerna via enkätundersökningen och studiebesöken var väldigt givande. Väldigt personliga svar och studiebesöken har gett mig vältaliga bilder. Sämre var det med de muntliga intervjuerna, där kunskapen om spaljerad frukt har varit liten.

Jag har stött på en hel del problem under arbetets gång. Problemen har oftast handlat om de rostfria detaljerna, till exempel väggfästena fick svetsas om på grund av felberäkning från min sida. Till följd av detta måste de även galvaniseras om för att förhindra svetsfogarna från att rosta. De rostfria skruvarna som beställdes från Finland blev kraftigt försenade. Semestertider då det är svårt att få kontakt med människor var också ett tidskrävande problem.

Eftersom jag kommer från Norrland har det varit intressant för mig att få reda på om man spaljerar frukt där. Det finns tyvärr inte så många anläggningar med fruktträdsspaljéer i Norrland, möjligtvis i privata trädgårdar. Av de kontakter jag lyckades hitta resulterade i att jag besökte två stycken trädgårdar. En fin gammal äppelspaljé vid Torpshammars kraftstation i Medelpad samt resterna av en spaljé sedan 1800- talet på visningsträdgården Stenegård i Järvsö, Hälsingland.

Södra Sverige är mer berikat med fruktträdsspaljéer. Många visningsträdgårdar vill och försöker rekonstruera spaljéer i de gamla trädgårdarna. Ett exempel är spaljén i Läckö slottsträdgård. (Informant 6:Bengtsson)

Av de fruktsorter jag valde fanns vissa redan i skolans ägo, uppe i Johannesberg, där skolan skall flytta ifrån. Sorter som är lämpade för spaljering är bl.a Gyllenkroksastrakan, Transparent blanche, Oranie m flera. (Thorssell. 1946, s.70-71) Jag tycker att det är svårt att komma med råd angående sortval, men jag har nämnt några användbara alternativ som jag läst om men även stött på under mina studiebesök. Genom detta arbete har jag sett att många sorter går att spaljera. Denna odlingsform gör det möjligt för människor att ha flera favoriter/sorter även om trädgården är liten. Möjligheten att våga sig på och prova spännande och lite känsligare sorter ökar eftersom det blir bättre zon intill en husväg. Det finns så mycket positiva effekter med att spaljera fruktträd till exempel en jämnare och tidigare mognad. Försök hitta ett skyddat läge, där vinden inte kommer åt så hårt. Undvik helst väggar i norrläge dit solen inte når. Det känns som om det finns ett ökat intresse för spaljering. (Informant 2:Persson, Informant 1:Nilsson, Informant 3:Kämpe)

Det är viktigt att huset står väldränerat, oavsett om man har rabatt, spaljé, gräsmatta eller grus närmast väggen. Snöras bör tas med i beaktning om taket lutar. Seg snö har en tendens att glida ner över taket och sedan bli hängande kvar, sedan rasar det rakt ner och kan skada trädet. För att detta inte skall ske, bör man ha

snörasskydd på taket där spaljén befinner sig. (Informant 7:Classon)
Snön kan även skada vintertäckningen- vilket man gör för att skydda träden mot den starka och varma vårsolen och även för att fördröja blomningen tills att pollinerarna har vaknat till liv. (Informant 2:Persson)

Behov av utbildning inom detta område finns anser jag. Praktiska och smarta lösningar vad det gäller fästanordningar och vintertäckning av träden behövs för att göra arbetet enklare och resultatet bättre. Jag önskar också att fruktträdsspaljering blev vanligare i Norrland. Att det kunde anläggas en fin spaljé på någon visningsträdgård så att man kan åka, titta och få information och lusten till att göra en egen. Jag är mycket glad att jag fått tillfälle att se så många olika anläggningar med fruktträdsspaljéer och jag blir imponerad av hur naturen kan formas utifrån våra syften och ändamål och samtidigt ge oss den otroliga skönhetsupplevelse man får av att se en vacker och välskött spaljé.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

-Berge, Gunnar (1950). *Hemträdgården: dess anläggning och skötsel*. 10. uppl. Stockholm: Lantbruksförb:s tidskr.-ab

-Dalfrids kärnvirke. Ytbehandling av trädäck. www.dalfrid.com 2010-06-08

-Eneroth, Olof (1899). *Handbok i svensk pomologi: eller beskrifning öfver ädlare i Sverige på fritt land odlade trädfruktar och fruktträd.s.114*.

-Nilsson, Anton (1989). *Våra päron-, plommon- och körsbärssorter: deras historia, egenskaper och kännetecken*. 1. utg. Stockholm: Karlebo

-Nyberg, Sven-Olov & Nyblom-Holmberg, Gunnel (red.) (1990). *Bonniers stora bok om trädgård*. 2., rev. uppl. Stockholm: Bonnier

-Svensson, Håkan (2005). *Äpplen i Sverige: 240 äppelsorter i text och bild*. 2., utök. uppl. Stockholm: Prisma

-Thorssell, J. E. (1946). *Spaljéfruktodling.. 2., omarb. uppl.* Stockholm: Nord. rotogravyr.

-Äppelriket Österlen. Sorter. www.appelriket.com 2010-07-05

Muntliga källor

Informant 1: Christer Nilsson, arbetsledare på Sofiero

Informant 2: Jan-Erik Persson, trädgårdsarbetare och växthusansvarig på Sofiero.

Informant 3: Ingela Kämpe, trädgårdsarbetare, trädgårdsvaktmästare och säsong på sofiero.

Informant 4: Kjell Renblad, trädgårdsförman, Waldemarsudde

Informant 5: Karl-Johan Månsson, Forshalls plantskola

Informant 6: Henrik Bengtsson, trädgårdsmästare, Läckö Slott

Informant 7: Henrik Classon, K-rauta

Elektroniska källor:

-Davidssons Bygg & Snickerier AB. Om trämöbler, utemöbler, anslagstavlor och parkbänk från Davidssons. Kinesisk träolja. www.davidssons.se 2010-07-13

-E-planta. Varumärket utvalt för träd och buskar utvalda för Svenskt klimat. E-märkta fruktträd. www.eplanta.com 2010-06-18

-Forshalls plantskola. Västgötasorter. www.forshall.se 2010-07-03

-UW-ELAST AB. Polyuretan, formsprutning, formgjutning och valsbeläggning. Standardprodukter. www.uw-elast.se 2010-05-19

Bildförteckning

Samtliga figurer det vill säga, fotografier, ritningar och skisser har jag själv åstakommit/gjort. Bilder som jag tagit ur böcker och internet nämns nedan:

-Fig.44: Gunnarsson, Allan (1992). Frukträden och paradiset: om fruktträden som betydelsebärare = The fruit-tree and paradise : on the fruit-tree as bearer of significance. Diss. Alnarp : Sveriges lantbruksuniv., 1993, sid. 289

-Fig.83, 84, 85:Forshalls plantskola. Västgötasorter.
www.forshall.se

-Fig.86:Strömsbro Plantskola. Frukträd, päron.
www.stromsbroplantskola.se

-Fig.87:Horto Green AB. Länken:
www.mamut.net/hortogreen/prodlist.htm välj: Fukt och Bär.
www.hortogreen.com

Litteraturstudier

Allmänna beskrivningar av spaljering av frukt finner man t.ex. i:

- Sonesson, Nils (red.) (1947). Handbok för trädgårdsodlare,
- Billbäck, Bertil (1941). Frukt och bär: vägledning i fruktodling.

Ganska direkt fann jag Thorssell, J. E. (1946) Spaljéfruktodling. Detta är en användbar bok som förklarar och berättar hur man spaljerar frukt, hur man tillverkar en spaljéställning. Där besvarades frågor om vilket material som är att föredra, hur fästet i väggen kan se ut, avståndet mellan vägg och ribbor och om det är någon skillnad i materialval om väggen är av sten eller trä. Där fann jag också uppgifter om vilka fruktträd som är lämpliga att spaljera och vilka sorter. Detta är enligt min uppfattning absolut främsta boken som jag har använt mig av. Författaren beskriver allt som är viktigt att kunna och vad man bör tänka på när det gäller beskärning, pincering, uppbyggandet av en spaljé med ställning och fruktträd.

Annan litteratur som jag har haft glädje av är:

-Aldén, Björn (1994). Våra fruktträd: kärn- och stenfrukter. Omarb. och utvidgad uppl. Göteborg: Göteborgs botaniska trädgård. Denna bok handlar om äpplen, päron och körsbär. Han ger en liten historisk tillbakablick, och går därefter in på fruktens form och storlek, färger och smaker. Där finns även en sortimentsförteckning över fruktsorter.

- Vollbrecht, Klaus, Alm, Gustaf & Veltman, Han (2001). Nya beskärningsboken. Stockholm: Natur och kultur/L. Här beskrivs pincering, spaljéställning och beskärning av fruktträden.

Enkätundersökning

Jag har gjort en enkätundersökning som komplement till de muntliga intervjuerna. Jag har skickat ut en blankett till olika trädgårdar, plantskolor och privatpersoner med frågor om vad man anser och kan om spaljerade fruktträd. Enkäten skickade jag till:

- Bengt Hansskog- Hansskogs plantskola, Umeå.
- Matts Jonsson- Fränsta Blomsterhandel, ansvarig för växthus och fruktträds sortimentet.
- Erik Rasmussen- pensionär, men har tidigare arbetat med det mesta inom trädgård som till exempel fruktträdsbeskrining och anläggning i Gissjön.
- Marina Rydberg- Prins Eugens Waldemarsudde, ansvarig chef och trädgårdsmästare, Stockholm.

Jag har även skickat blanketter till Gunnebo Slott, Göteborg samt Lindvalls plantskolan, Alnön och Sofiero, Helsingborg men har inte fått något svar därifrån.

Blanketten innehåller följande frågor, min sammanställning av svaren följer efter varje fråga:

1) Känner du/ni anledningen till varför man historiskt sett började spaljera fruktträd?

Svar på fråga 1. Här är det lite olika svar. Man vet inte riktigt historien bakom varför man började spaljera fruktträd. Man har nämnt att frukten blir större samt att man får större skördar, vilket var bra för självhushållet. Bra kvalitet för man fick bättre betalt för på marknaderna. De större, öppna ytorna var kanske upptagna av grönsaksland och det gjorde att platsbrist för växande fruktträd uppstod. Att ha vackert spaljerade fruktträd var även en statussymbol.

2) Vad tror du/ni är anledningen till att man inte spaljerar fruktträd i så stor omfattning i Sverige i dag?

Svar på fråga nummer 2. Där svarar alla lika. Tidsbrist och brist på kunskap om hur man beskär fruktträden, men även att folk är lata samt att väggen blir mycket svårare att sköta om och vårda. Här berättar även Matts Jonsson att i Norrland finns mycket utrymme i trädgårdarna så man låter fruktträden där ha sitt naturliga växtsätt.

3) Vad vinner man på att spaljera fruktträd?

Svar på fråga nummer 3. Där svarar alla lika. Ett bra utrymme att utnyttja, jämn och tidigare mognad, större och vackrare frukter, lättare att plocka, odlingszonen förbättras, större skönhetsaspekt.

4) Vad är viktigt att veta innan man bygger en spaljé?

Svar på fråga 4. Här är alla överens. Det som är viktigast är: vilken form trädet ska ha när man planterar det och hur stort det skall bli. Avstånd mellan spaljé och vägg/mur, material, bra förankring. Vad det gäller vädersträcken anser man att öster eller söderläge är att föredra.

5) Har färgen på husväggen någon inverkan på träden? (i sådana fall hur och varför?)

Svar på fråga 5. Här är det stor skillnad på svaren. Mörk vägg reflekterar mer värme. Nej, färgen spelar ingen roll. Det handlar snarare om fasadmaterialet om det är i trä, puts eller tegel.

6) Vilket väggmaterial/väggyta anses bäst lämpad att spaljera mot?

Svar på fråga 6. Vad det gäller träväggar tycker man olika. Träväggar är inte bra för man kan inte sköta om väggen och den skulle då börja ruttna, medan andra tycker att det går helt utmärkt att ha spaljéer utefter träväggar. Trähus är mer vanliga i Norrland. Stenvägg, mur- eller cementväggar är att föredra, eftersom dessa lagrar värme och förbättrar växtzonen vilket gör att man kan odla ädlare sorter.

7) Vilket material lämpar sig som spaljématerial samt vilket material är olämpligt? Berätta om dina erfarenheter.

Svar på fråga 7. Dessa svar är olika. Material till en fruktträdsspaljé ska vara av trä, därför att det ska vara stadigt. Gärna tryckimpregnerat. Blästrad metall som man sedan ytbehandlar, till exempel galvaniserad går också bra. Rutarmeringsmatta är inte att rekommendera därför att den lätt kan skava på grenar.

8) För att återuppta intresset för spaljerade fruktträd krävs en enkel lösning för husägarna, hur man lätt och smidigt med enkla medel kan sköta om sin husvägg. Finns det eller har du/ni någon bra lösning på problemet?

Svar på fråga 8. Här är svaren lika. I stället för att ha en spaljé fäst vid en husvägg kan man ha en fristående spaljé. Dessa kan då även användas som avskärmning mellan radhus eller som tomtgränser. Man kan även lösa problemet genom att öka på avståndet mellan vägg och spaljé så man kan gå emellan dem.

Det har varit givande att läsa de olika svaren och sedan jämföra dem med vad jag såg ute på platserna där jag gjorde studiebesök. Rutarmeringsmattan som nämns har jag inte sett, men något liknande -på Torpshammars kraftstation. Där har man spänt upp vajer i ett rutsystem.

Studiebesök i fruktanläggningar med spaljéer.

Torpshammars kraftstation i Medelpad 2010-07-05

På Torpshammars kraftstation står en spaljé med äppelträd planterad 1947. Den har överlevt de kalla, norrländska vintrarna. Detta är den enda spaljén som har ett självbevattningssystem av de spaljéer som jag har studerat.

Fig.13. Utsikt över äppelträdsspaljén.

Fig.14. Mellan vägg och spaljé.

Spaljén är ca fem meter hög och ca 30 meter lång. Den är satt ca 70 cm från husfasaden. Denna spaljé är byggd med grönmålade vinkeljärn som sitter fastgjutna i fundament med tre meters mellanrum. 50 cm från marken börjar ett glest rutmönster av vajer vid vilka äppelträden är fästade.

Till denna spaljé finns även en skötselbeskrivning, skriven 1984.

Fig.15. Rem som håller äppelträdet vid spaljestödet som består av vajer i rutat mönster.

Fig.16. Fundament.

Fig.17. Äppelträd i formen verrierpalmett.

Fig.18. Fästet i Fasaden.

P.M.beträffande fruktträdsspaljé vid Torpshammars
Kraftstation

Skriftlig information i anslutning till mitt besök vid kraftstationen -84-05-09 för bl a beskrivning och allmän rådgivning om underhåll och skötsel av spaljéfruktträden.

Det kan noteras att träden planterades av undertecknad i samarbete med då varande stationschefen Löwblad, våren 1947. Spaljén måste i dag anses mycket värdefull för platsen, både ur praktisk- och estetisk synpunkt. Den är också synnerligen unik. Den är med all sannolikhet den enda i sitt slag i hela Norra Sverige. Därför ser jag det angeläget, att den om möjligt vidmakthålles på bästa möjliga sätt.

Fram till år 1967 hade undertecknad ansvaret för uppdragning och formning av träden. Det skedde ~~genom~~ genom 2-3 årliga besök på platsen, vilka på den tiden kunde utföras kostnadsfritt. Mot att anläggningen fick fungera som demonstra+tionsodling för fruktträdsintresserade i Medelpad.

Jag känner ett behov, av att nu på äldre dar lämna en historik ~~över~~ över den mycket sällsynta odlingen. Samtidigt som jag vill understryka, att personalen vid kraftstationen alltid på ett föredömligt sätt, efter sin förmåga, försökt svara för underhållet även under senare år. D v s den årliga sommarbehandlingen genom s k pincering av de utväxande årsskotten samt parasitbekämpning.

Vid besöket rekommenderade åtgärder:

1. Under årens lopp har en viss sättning av marken skett intill kraftstationsbyggnaden. Marken bör därför om möjligt höjas med minst 10 cm, varvid prima matjord bör komma till användning.
2. Enligt lämnade informationer och praktiska demonstrationer vid besöket, bör samtliga träd renskåras från torra, kvarlämnade tappar, vilket särskilt gäller bladlusangripna träd. Uppkomna sår behandlas med Lackbalsam.
3. Besprutning av träden bör om möjligt ske regelbundet under sommarhalvåret. Se upprättad sprutschema. De träd som är särskilt mycket angripna av bladlöss bör behandlas omsorgsfullt. Det bör observeras att inhållande bladlusangrepp kan med åren helt spoliära ett träd, d v s om bekämpning utelämnas.

4. Årsskott som växer ut under kommande sommar på nedre delen (8:a 1 meter från mark) av de träd, vilka f n är mest angripna av bladlus bör ej t v pinceras (toppas in under sommaren). Skotten bör således få växa ohämmat för att kunna samla nödvändig kraft. Intoppning av dessa Årsskott (på 3 - 5 bladögon) får ske våren -85.

Enligt muntlig information till Åke Pettersson, bör den s k sommarpinceringen om möjligt utföras något mindre hårt. D v s en del av de skott som växer fram från fruktveden bör toppas något mer försiktigt, d v s på c:a 10 cm från utgångsläget. Efterföljande vår kan skottet klippas in på c:a 3-5 bladögon över den gamla fruktveden. På det sättet blir fruktveden med åren föryngrad, med bl a bättre skörd som resultat.

5. Vid inventering av disponibla beskärningsredskap konstaterades, att två nödvändiga verktyg saknas och bör anskaffas snarast.
- a) GRENSÅG (med båge och ställbar) Weibulls
Typnummer: 63 25 57. Pris 79:- + moms.
- b) GREN & RÖJSAX Weibulls
Typnummer: 63 17 92. Pris 166:- + moms.

Besök vid bostadsområdet

På grund av bladlusangrepp under årens lopp, har karaganhäckarna rikligt med torra grenar. En nedskärning till 10 cm över mark kan därför övervägas. Beskärningen bör dock ej utföras innevarande vår. Däremot är kommande höst eller vårvinter lämplig tidpunkt.

Med tanke på att området kanske kommer att inge ett alltför kallt intryck om samtliga häckar behandlas vid samma tillfälle. Jag rekommenderar därför att dela upp behandlingen under 2 - 3 år.

Fruktträd

En nyplantering av fruktträd (äppelträd) kan ifrågasättas. Efter som befintliga kvarvarande träd är i mycket dåligt skick.

Lövträd och buskar

Eventuellt bör även några lövträd och blommande buskar planteras på området. P n inger bostadsområdet ett något ödeligt intryck. Det saknas framför allt trädvegetation framför husen mot väster. Vanlig björk eller rönn är t o m tänkbar på stora avstånd.

Sundsvall 1984-05-10.

Torsten Lundgren
Torsten Lundgren
F. trädgårdskonsulent
för Västernorrlands län.

Besprutningsschema

för spaljéträd vid Torpshammars kraftstation.

1: abesprutning: (mars månad)

Fruktträdkarbolineum för vinterbesprutning

2:a besprutning: (slutet på april, när säckväv borttagits.

Vårkarbolineum, AKI-special eller likvärdigt.

3:e besprutning: (omedelbart före blomning)

T ex Weibulls BIOSEKT 50 eller likvärdigt.

4:e besprutning: (omedelbart efter avslutad blomning)

BIOSEKT 50 eller likvärdigt.

5:e besprutning:

2 - 3 veckor efter den 4:e besprutningen.

BIOSEKT 50 eller likvärdigt.

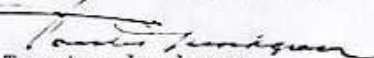
6:e besprutning:

Den utföres även med t ex BIOSEKT 50 under senare delen av juli eller början på augusti månad.

De tre särskilt bladlusangripna träden kan eventuellt besprutas en 7 : e gång med BIOSEKT.

BIOSEKT 50 kan användas i något starkare koncentrat än vad som anges på förpackning.

Sundsvall 1984-05 -10.

Torsten Lundgren

Stenegård i Hälsingland 2010-07-06

Här finns idag inga intakta spaljéer men däremot rester efter en från 1800-talets början. Det som finns kvar är själva muren som är svagt böjd och där högsta höjden är två meter. I muren fann jag endast tre kraftiga, handsmidda järnfästen. Två stycken ovanför varandra med ca 120 cm emellan. Det tredje fästet satt fem meter längre bort i sidled.

Fig.19. Muren där den forna spaljén fanns under 1800-talet och fram till 1930-talet.

Fig.20. Ett av de tre handsmidda fästena som finns kvar i stenmuren.

Varje fäste var mellan 17-18 cm långt och 3 cm brett. Varje fäste har två hål. På fästena har man spikat fast vågräta ribbor och på dessa, mindre lodräta ribbor.

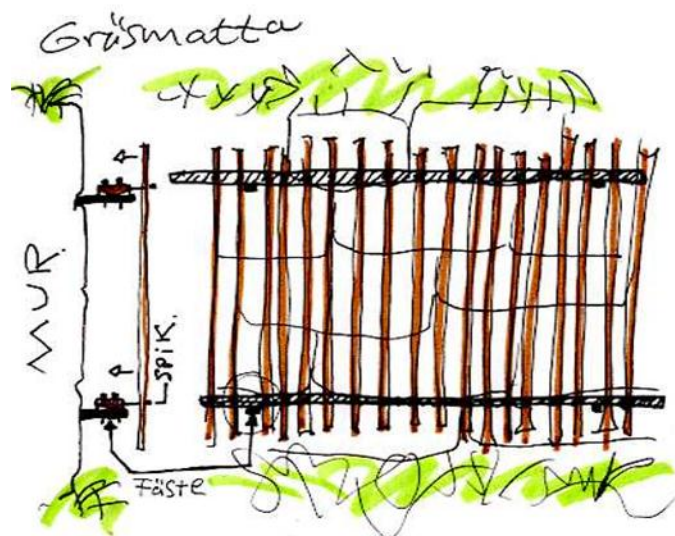

Fig.21. Här ser man min snabbskiss, gjord i fält, som visar hur jag tror att spaljén kan ha sett ut under 1800-talet. Sedd både framifrån och från sidan.

Fig.22. Mur

Fig.23. Bild på ett av fästena, taget från ovan.

Waldemarsudde i Stockholm 2010-07-19

Spaljéställningen består av järnrör, ett material som jag inte har sett på någon av de andra platserna jag besökt. Mellan rören är järntråd uppspänd. De spaljerade fruktträden var plommonträd som såg ut att vara väldigt gamla, sedan Prins Eugens tid, senare hälften av 1800- talet, enligt Kjell Renblad, trädgårdsförman. De har tappat sin forna form (ingen på Waldemarsudde vet den ursprungliga formen). Detta har skett när grenar har knäckts och nya vuxit ut. Dessa grenar har man sedan, endast virat runt järntråden, vilket gör att hela spaljén ser väldigt ovårdad ut.

Fig.24. Utsikt över plommonspaljén på Waldemarsudde, Stockholm.

Fig.25. Här ser man tydligt att träden inte vårdas som spaljéträd ska. Man har inte försökt forma dess nya grenar utan låtit dem växa fritt och snurrat fast dem runt den rostiga strängen. Detta är ett tydligt exempel på hur ett spaljéträd inte ska se ut.

Fig.26. Fästet i muren.

Fig.27. Fundamentet består av ett nedgrävt järnrör. Kanske att det finns något längre ner i backen.

Fig.28. Närbild. Fästet på spaljén

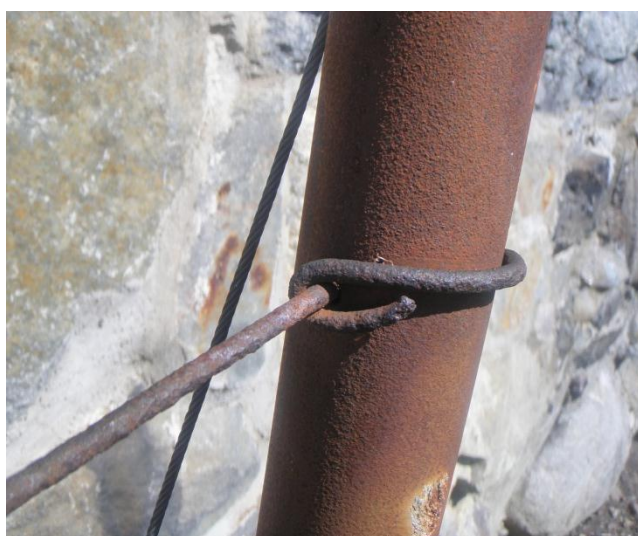

Fig.29. Bilden visar hur man har fäst järntråden.

Göteborgs Trädgårdsförening 2010-07-22

Längs med en husvägg står fyra spaljerade päronträd, ett Clara Frijs, två stycken Bonne Louise och ett Hertzogin Elsa. Dessa träd täcker hela fasaden. De spaljerade trädens fruktved har tillåtits att bli förvuxen, vilket leder till att veden lätt kan knäcks när den tyngs ner av all dess frukt.

Fig.30. Päronträden från vänster, Clara Frijs, 2 st Bonne Louise och Hertzogin Elsa. Göteborg.

Fig.31. Bilden är tagen från undersidan på fruktveden. Veden har nästan förvandlats till egna små träd, mellan 40-50 cm långa.

Fig.32. Uppbindningsanordning. En bit vattenslang och ståltråd.

Fig.33. Strängen är fastsnurrad runt spaljé ställningen.

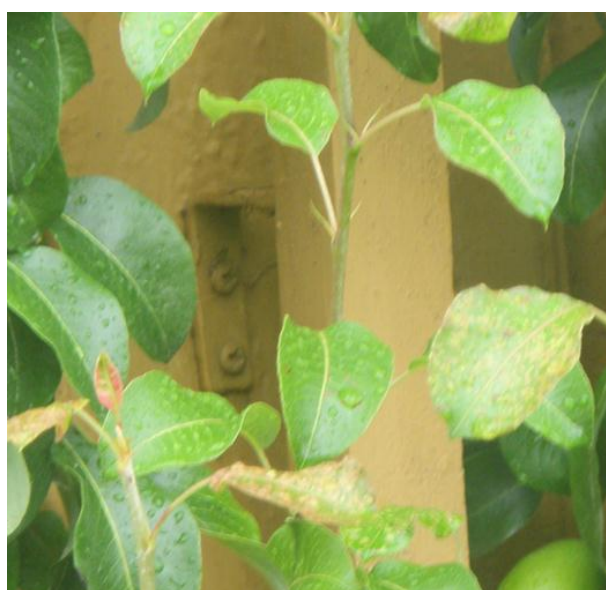

Fig.34 och 35. Bilderna visar ställningen och fästet i väggen.

Gunnebo Slott i Göteborg 2010-07-23

Framför en tre meter hög stenvmur finns en kraftigt byggd spaljeställning i trä. Längst med ställningen har man planterat olika päronsorter: Fullerö, Taffelpäron, Autumn Bergamott, Fikonpäron, Windsor, Sockerpäron och Espargne.

Bakom den kraftiga trä ställningen sitter det ljusslingor vilket ger ett fint sken när mörkret faller.

Fig.36. Vy över hela spaljén.

Fig.37. Detta är den kraftigaste spaljeställning som jag sett under mina studiebesök. Väldigt vacker.

Fig.38. Fästet i muren.

Fig.39. Fundament.

Fig.40. Uppbindningsanordning.

Kivik i Skåne 2010-08-07

Här förekommer inte några spaljerade fruktträd men däremot pelaräppelträd löst nästade vid flera kraftiga spaljestöd. Det finns ett större antal äppelträd som man låtit forma efter böjda, sammansvetsade armeringsjärn till olika mönster och former.

Fig.41 och 42. Här är två bilder som visar ett större klot i järn där man låtit plantera fyra stycken större äppelträd, som sedan formats runt klotet. Bilden visar att man ännu inte hunnit höstbeskära träden.

Fig.43. Här har man börjat forma en lyrepalmett.

Fig.44. Bild på lyrepalmett från 1947. (Gunnarsson, 1992, s.289)

Fig.45 och 46. Bilden ovan och nedan: Pelaräppelträd.

Sofiero i Skåne 2010-08-08

I trädgården på Sofiero finns en lång hög mur med spaljerade äpplen, plommon och päron samt små vågräta kordongträd med äpple så kallade "step over" vilket betyder att träden är så låga att man kan kliva över dem.

Fig.47. På Sofiero har man vågräta kordong träd så kallade "step over" i stället för lågt klippta häckar. Ca 20 cm höga.

I muren har man borrarat fast öglor som man sedan har trätt en kraftigare tråd igenom. Avståndet mellan dessa trådar är 50 cm. Fruktträdens grenar har man trätt fast mellan tråd och mur.

Fig.48. Spaljerat äppelträd, format runt en båge.

Fig.49. Fästet i muren

Fig.50. En av ögglorna som håller tråden på plats.

Fig.51. Uppbindning av gren.

Läckö Slott i Lidköping 2010-08-21

I Läckö slottsträdgård står två päronträd framför ett rött plank. Bakom planket finns en stenmur. Här har man velat återskapa det gamla utseendet från 1600- talet då det växte spaljerade päronträd längs med hela planket.

Fig.52 och 53. Dessa två päronträd är vad som står där idag. Fler ska planteras. Trädet till höger är ett *Esperens Herre*. Det andra vet man inte vad det är.

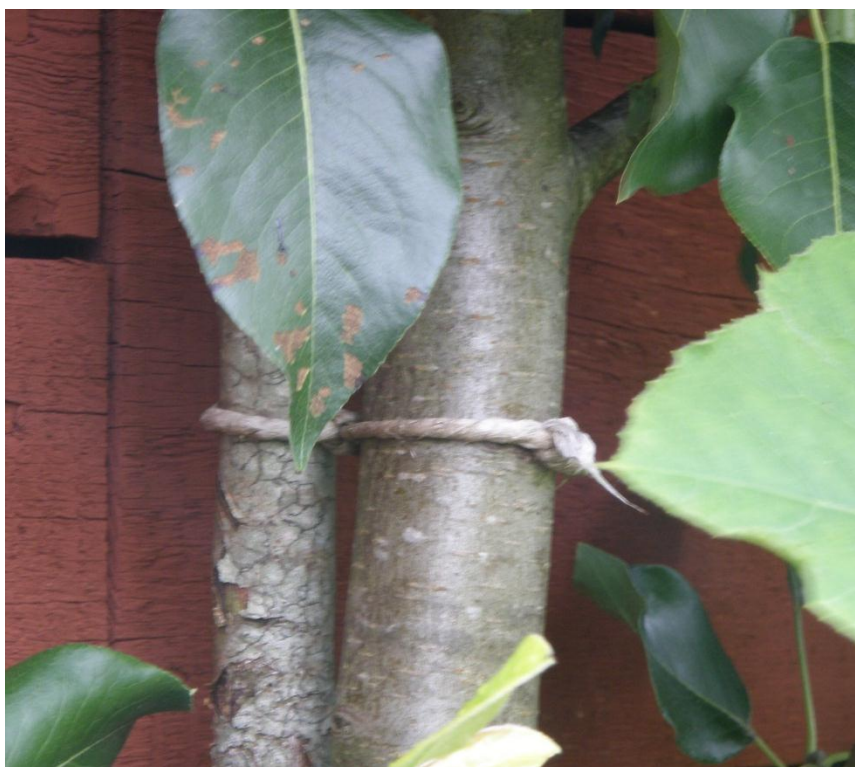

Fig.54. Päronträdet fastsnörat vid spaljé stödet.

Fig.55. Spaljé stödet är gjort av hasselstörar, fastspikade i planket.

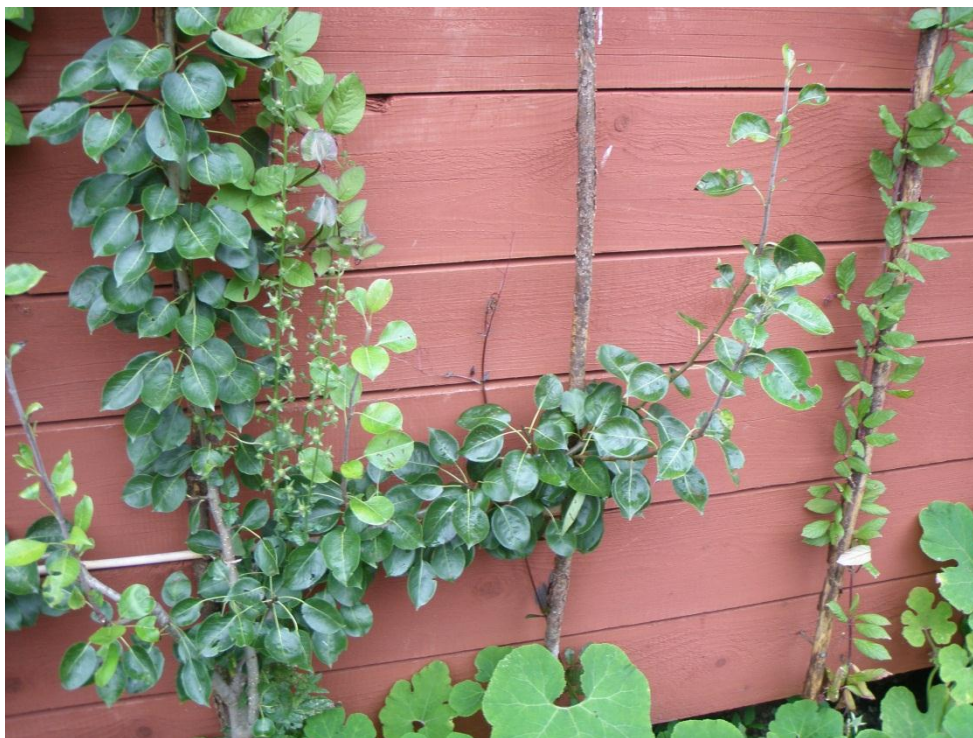

Fig.56. Ett av påronträden vars grenar man just börjat forma.

Platsanalys av Formträdgården vid Trädgårdens skola

Checklista över Formträdgården

Trädgårdens namn: Formträdgården.

Datum: 2010-08-04

Plats: Trädgårdens skola, Magasinsgatan 4, Mariestad.

Existerande visuella och funktionella problem: Vid den norra gaveln finns ingen gräsyta utan bara packat grus. Gaveln gränsar till en parkeringsplats. På husets högra sida reflekterar den ljusa väggen ett mycket starkt ljus. Intrycket är slätstruket. Fönstren är visserligen höga, men är jämt fördelade över fasaden. Det finns inget som får blicken att stanna upp.

Klimat: Söder, sydväst. Varmt och blåsig. Sol till halvskugga.

Jord och dränering: Vid gaveln är det packad grus och sten. Övriga ställen är det lerjord.

Positiva egenskaper: Varmt och skyddat läge, gamla, vackra befintliga fruktträd. Nära till vatten, som rinner förbi.

Växtmaterial: Fruktträd, syren, vresros, buskar och perennrabatt.

Växteffekter: Vackra, äldre fruktträd som pryder trädgården. Knotiga stammar. Karaktärsträd.

Hårda material: Putsad tegelvägg i gulockra, uteplatser i rött marktegel, grusväg, parkering i asfalt.

Önskad karaktär: En lustgård med nyttoträdgårdens motiv. Avslappnande och rofylld.

Önskad användning: Att studenter ska få lära sig om fruktträdsbeskärning genom att bygga upp träden i spaljeer med bestämd form.

Sammanfattning. Formträdgården är en plats som ligger sydväst om Trädgårdens skola, nära Tidan. Platsen ger en rofylld och avslappnande känsla med hjälp av gamla befintliga fruktträd, syrenerna, den frodiga gräsmattan och vattnet som rinner förbi. Mycket av stadens olika ljud silas bort genom grönskan. Det finns två uteplatser i rött tegel. I formträdgården finns det även en perennplantering med ett gammalmodigt växtmaterial och påbörjade formklippta buxbomsklot. Att ha spaljerade fruktträd i formträdgården är mycket passande då träden kommer att formas till olika mönster som förhöjer byggnadens estetiska värde. Spaljeerna bildar lodräta blickfång längs den monotona fasaden. Det kommer även att finnas två spalje ställningar som byggs i trädens kommande former. Platsen ligger i ett varmt och vindskyddat läge vilket gör att man kan odla ädlare sorter.

De redan befintliga fruktträden är:

Äpple: Blenheim, Kavulás, Kållandsö, Läckö Astrakan, Melon, Signe Tillisch och Åkerö.

Päron: Clara Frijs, Greve Moltge, Lebo, Munkpäron och Williams.

Illustrationsplan över Formträdgården.

De röda markeringarna berättar om var spaljéerna är anlagda.
befinner sig.

2010-09-21.

Sara Öhlén.

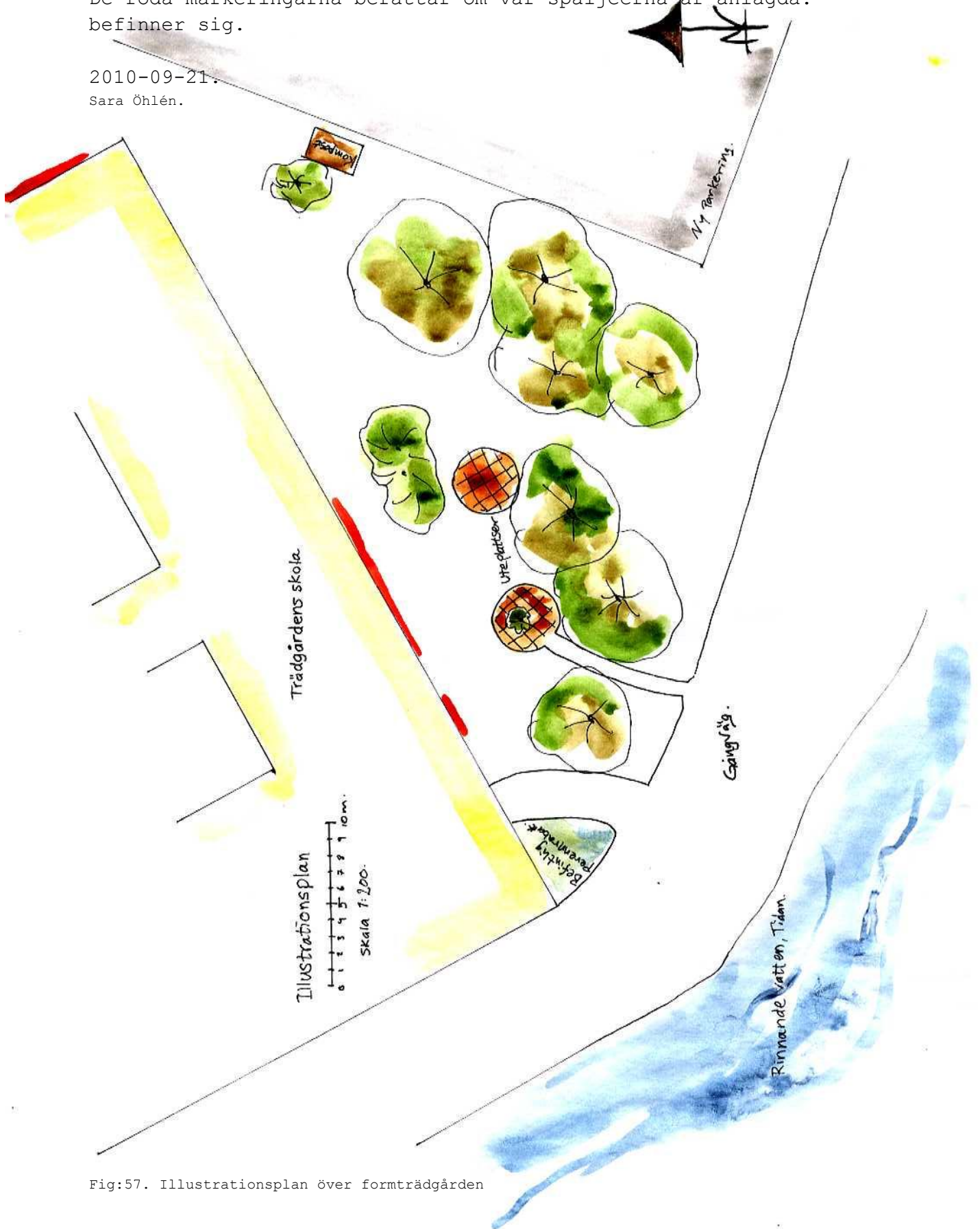

Fig:57. Illustrationsplan över formträdgården

Fig.58. Formträdgården. Två tegelstensbelagda sittplatser.

Fig.59. Denna bild är tagen tidigt i maj.
Bakom ser man den nära angränsande
parkeringsplatsen.

Fig.60. Vy över Tidan, tidigt i maj.

Fig.61. *Formträdgården*. Vy, tagen under ett av de befintliga äppelträden. På bilden syns även ett nyplanterat äppelträd i en av de runda uteplatserna. De korta markeringarna på fasaden är fästen i rostfritt där ribborna skall sättas fast.

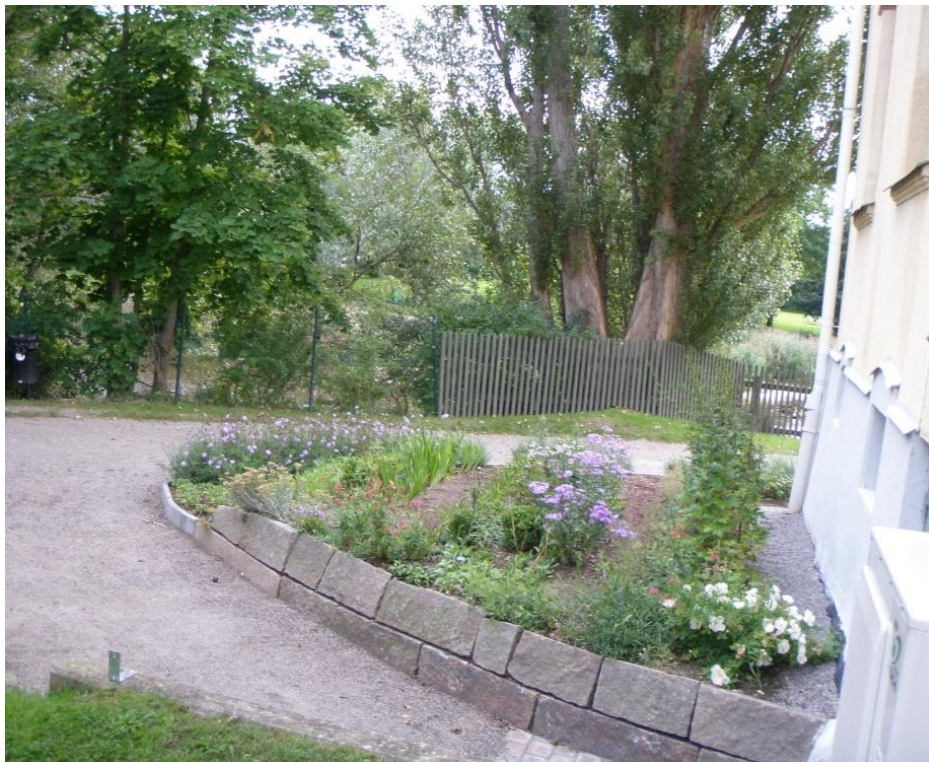

Fig.62. Formträdgården. En nyanlagd perennplantering med gammal dags perenner så som pion, ros, klematis och olika astrar. Till vänster i bilden, bakom staketet rinner Tidan förbi.

Tillverkning av ribbor och montering av spaljëerna

Först arbetades det fram en kapnota som talar om antal, längd, bredd och dimensionen av spaljématerialet.

Dimensionen på ribborna:	Dimensionen på ribborna:
50 x 30 mm.	30x30 mm.
0,90 cm x 2 st	0,70 cm x 2 st
1 m x 3 st	0,90 cm x 18 st
1,30 m x 3 st	1,40 m x 4 st
1,90 m x 2 st	1,80 m x 4 st
2,50 m x 2 st	2,20 m x 4 st
3,40 m x 2 st	3 m x 10 st
6,20 m x 1 st	3,30 m x 3 st
7,20 m x 1 st	3,60 m x 4 st
Antal meter: 37,70m	Antal meter: 93,50m

Därefter valdes plank med stor andel kärna och lite kvist. Plankorna spändes sedan fast på högkant i bandsågen och så sågades ribborna ut med lite extra hyvelmån.

För att få de slutliga dimensionerna användes en planhyvel.

Vid tillkapningen av det färdighyvlade materialet började jag med de längsta delarna först (de ska tåla störst påfrestning), för att få det bästa materialet med störst andel kärna och så lite kvist som möjligt. Varför man sparar de kortare bitarna till sist är för att man har större valmöjligheter till att kapa bort kvistar (som är en svag punkt i träet) eller sprickor. För att göra skarvarna använde jag mig av såg och stämjärn. Skarven som jag gjorde kallas för bladskarv.

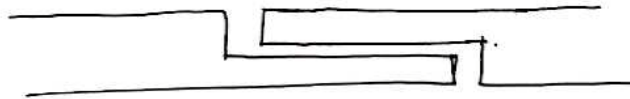

Fig.63. Bladskarv.

Montering av spaljë

- Hål borrades i väggen med slagborr och därefter sattes plugg i hålen.
- Fästen med tillhörande gummiplattor skruvades upp på väggen.
- Ribborna i dimension 50x30 mm, monterades fast vid fästena i horisontell riktning med rostfria muttrar och vagnsbultar.
- På dessa skruvades sedan ribborna i dimension 30x30 mm upp. (för att undvika sprickor i ribborna förborrades hål)

Montering av spaljé på södra långväggen

I redovisningen av undersökningen använder jag mig av bilder och figurtexter. Bilderna har jag tagit under hela arbetsprocessen, steg för steg.

Fig.64. Bild är tagen tidigt i maj och visar den valda platsen för paljéerna. Den praktiska delen i arbetet har inte startat ännu.

För att skruva fast fästena markerade vi på väggen var dessa skulle sättas fast. För att spaljén skulle placeras rakt, använde vi oss av rätskiva, vattenpass, tummstock och lod.

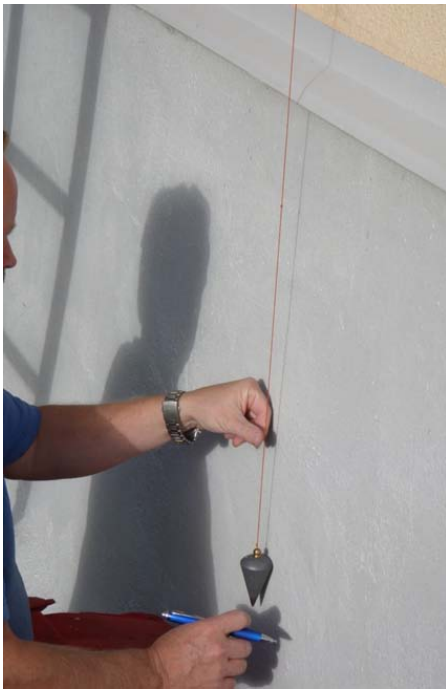

Fig.65 och 66. Lodet används för att få fästena att hamna rakt under varandra. Vattenpass för att få fästena i våg samt i lod.

Fig.67. Det första fästet är på plats.

Fig.68. Närbild av ett fäste.

Fig.69. En dags arbete är slutfört. Det tog lång tid, att få upp dessa sex fästen men det visade sig senare att ett väl utfört förarbete är guld värt.

Fig.71 och 72. En av kandelaberspaljéerna. Ribborna är uppsatta med tvingar för att få en överblick över hur det kommer att se ut. Bilden till höger visar den färdiga spaljén.

Fig.73. De två palmettspaljéerna under tillverkning. Nu har nästan alla vågräta ribbor kommit på plats.

Fig.74. Själva grundstommen är klar i palmettspaljéerna. Med grundstommen menar jag de kraftigare ribborna som mäter 50x30 mm bredd. På dessa kommer de smalare ribborna att skruvas fast.

Fig.75. En del av 30x30 mm ribborna har kommit på plats i palmettspaljéerna.

Fig.76. En av palmettspaljéerna är nästan färdig.

Fig.77. Det färdiga resultatet. De två palmettspaljéerna väntar nu på päronträden, sorten Esperens Herre

Morellspaljén. Östra gaveln.

Fig.78. Fästen.

Fig.79. Uppsättning av Morell-spaljén.

Fig.80. Här ser man den färdiga spaljén.

Fig.81 och 82. Två närbilder på fästerna i två olika vinkla

Här är en enkel översikt över vad material till en mindre spaljë kan kosta på en rikstäckande byggvarukedja.

En enkel spaljë avsedd för fäste på trävägg, lämpad för ett träd.

Dimension ribb: 23 x 36 mm. 4 kr/m.

7 st X 3m lodrät.

7 st x 3m vågrät

Summa: 42 meter ribb = 168 kr. (avrundat till 200kr)

Sättes i rutmönster i önskad storlek. T ex 40cm x 40cm eller 45 cm x 45cm eller efter mått på avsedd vägg.

Rostfri trallskruv: 50st, ca 150kr.

Vinkel: ca 10 kr/st. Beräknat 10 st = 100kr.

Ofärgad olja: 2,5l = 85kr.

Summa: 535 kr.

Frukt

Jag har tittat på sortimentet av användbara äppelträd som ännu finns kvar vid skolträdgården i Johannesberg. Jag fann där prima exemplar av lokala sorter som skall användas. Dessa äpplen var: Kavlås, Domö Favorit och Kinnekulle Kantäpple.

Päronträd: Esperens Herre.

Körsbär: Skuggmorell.

Jag känner mig väldigt nöjd med mina val av frukter och sorter. Det känns spännande att spaljera dessa lokala sorterna därför det finns ingen kunskap om hur de beter sig som spaljéträd. Angående päronen är det ett val jag har gjort som bottnar från mina intervjuer och dessa kommer att inköpas från Melldala Plantskola.

Planteringen visar jag med skuggmorellen som exempel i bilaga 13

Domö favorit. Äpple. (*Malus domestica*)

- En lokal sort som man tror har kommit från gården Domö i Västergötland, och är vanlig i de nordvästra delarna av Skaraborgs län. Senare delen av 1800-talet (Svensson. 2005, s. 122-123)
- Trädet har en gles krona med hängande grenar och bär frukt i tidig ålder. (Svensson. 2005, s. 122-123)
- Formen på frukten är plattrund. (Forshalls plantskola).
- Frukten är löst, saftigt med en aning syra. (Svensson. 2005, s. 122-123).
- Skördas i september, mognar i oktober och går att lagras fram till december. (Informant 5:Månsson).
- Används som hushållsfrukt. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson, Svensson. 2005 s. 122-123).
- Zon 1-4 Forshalls plantskola).
- Grundstam B419. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson)
- B419 sägs klara sig bättre på lerjordar och är en bra grundstam för spaljetråd. Denna grundstamm används på alla äppelträd som kommer att spaljeras i *Formträdgården*. Själva "B" (419) förklarar var grundstammen härstammar/kommer ifrån. I detta fall: Budgovska i Ryssland. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson).
- Bra motståndskraft mot skurv. Informant 5:Månsson, Forshalls plantskola).

Fig.83. Domö favorit. Bild tagen från Forshalls Plantskola.

Kavlås. Äpple (*Malus domestica*)

- Lokal sort, från Kavlås gård. Tidigt 1800-tal. (Forshalls plantskola).
- Som ungt träd växer det starkt och upprätt för att senare utveckla en störreoch bredare kronform. (Forshalls plantskola).
- Formen på frukten är rund till platrund. Informant 5:Månsson).
- Stora frukter med saftigt och sött syrligt kött. (Forshalls plantskola).
- Mognar i sep- okt och går att lagras till december. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson).
- Dessertfrukt, Ätaäpple. (Svensson. 2005, s. 258-259, Forshalls plantskola).
- Zon 1-4. (Forshalls plantskola).
- Kan angripas av fruktträdskräfta och skorv. (Forshalls plantskola).
- Grundstam B419. (Informant 5:Månsson)

Fig.84. Kavlås. Bild tagen från Forshalls Plantskola.

Kinneulle Kantäpple. Äpple. (*Malus domestica*)

- En lokal sort från Kinneulle sedan 1920-talet. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson, Svensson. 2005, s. 264-265).
- Rik bördighet samt bär årligen frukt. (Forshalls plantskola).
- Fruktköttet är grovt och fast samt har en svag, syrlig och aromatisk smak. (Forshalls plantskola, Svensson. 2005, s. 264-265)
- Skördas i oktober och kan lagras till januari. (Forshalls plantskola, Informant 5:Månsson)
- Används som dessertfrukt och hushållsfrukt. (Forshalls plantskola).
- Zon 1-2. (Forshalls plantskola).
- Grundstam B419. (Informant 5:Månsson)

Fig.85. Kinneulle kantäpple. Bild tagen från Forshalls Plantskola.

Esperens Herre. Päron (*Pyrus communis*)

- Trädet växer svagt till medelstarkt och blir inte så stort och på så vis, passar bra i mindre trädgårdar. (E-planta)
- Trädet ger frukt tidigt och rika skördar. Frukten är liten, rund och saftig, söt och aromatisk. (Thorssell. 1946, s.74)
- Skördas i sep-okt. (E-planta)
- Används som dessertfrukt. (Berge, Gunnar (1950, s. 152)
- Zon 1-3. (Berge, 1950, s.152) (E-planta)

Fig.86. Esperens Herre. Bilden är tagen från Strömsbro Plantskola.

Skuggmorell. Surkörsbär. (*Prunus cerasus L.*)

- Ett träd som växer medelmåttigt till kraftigt i början men det avtar i tillväxten när det börjar sätta frukt. (E-planta).
- Härdighet 1-5.
- Mycket bra som spaljéträd på mindre lämpliga ställen som i norrläge eller där jorden är sämre. (Thorssell, 1946 s.78).
- Mognar i augusti- september och ibland även in i oktober. (Eneroth, 1899 s.114).
- Frukten är syrlig och saftig. Färgen är rödbrun till svart. (Thorssell, 1946 S.78).
- Är självfertil. (Thorssell. 1946, s.78).

Fig.87. Skuggmorell.Bild från: Horto Green AB

Frukt och Sorter.

Här redovisar jag de fruktsorter som jag har valt utöver de som skall spaljeras på skolans anläggning.

Äpple

Gyllenkroks astrakan: Sommaräpple, växer medelstarkt, mognar i aug-sep. Passar bra som vågrät kordong. (Thorssell. 1946, s.70. Svensson. 2005, s. 204-205).

Oranie: Växer medelstarkt, bär frukt tidigt och rikt. Mognar i sep-okt. (Thorssell. 1946, s.70. Svensson. 2005, s. 336-337).

Transparente blanche: Anspråkslös och motståndskraftig mot sjukdommar. Fruksättningen är tidig och rik. Sorten passar mycket bra som spaljéträd. Mognar i aug-sep. (Thorssell. 1946, s.71. Svensson. 2005, s. 472-473).

Päron

Bonne Louise d'Avranches: Fruksättningen är tidig och rik. Gallring av fruktkarten är nödvändig. Mognar i oktober. Passar bra till vågrät kordong. (Thorssell. 1946, s.73).

Clara Frijs: Växer medelmåttigt med tidig fruktsättning. Mognar i slutet av september. Passar bra till vågrät kordong. (Thorssell. 1946, s.74).

Doyenné du Comice: Växer kraftigt, fruktsättningen sker vid senare ålder. Kräver värme zon 1-2 och är således en bra sort att spaljera. (Berge, Gunnar 1950, s. 153).

Körsbär

Ostheimer: Svagväxande, kräver ej mycket skötsel. Frukten är liten och söt. Färg: svartröd. (Thorssell. 1946, s.78. Berge, Gunnar 1950, s. 157).

Stora klarbär: Växer ganska svagt och kräver lite skötsel. Bär tidigt, rikt och mognar i aug. Självfertil. (Thorssell. 1946, s.78. Berge, Gunnar 1950, s. 157).

Plommon

Herman: Självfertil, starkväxande sort och tidig mognad i juli-aug. Medelstor blåviolett frukt. (Äppelriket Österlen).

Reine Claude Althanns: Medel till starkväxande, mognar i slutet av september. Blekgul till rödblå färg. (Thorssell. 1946, s.77. Berge, Gunnar 1950, s. 155).

Reine Claude d'Oullins: Medel till starkväxande Kräver lite skötsel, fruktsättning sker senare i åldern men rikt och måste då gallras. Gul frukt. (Thorssell. 1946, s.77. Berge, Gunnar 1950, s. 155).

Opal: Mycket bördigt och sätter frukt tidigt. Självfertilt. Rödviolett frukt. Bör kartgallras. Zon 1-2, självfertil. (Berge, Gunnar 1950, s. 154).

Persika

Le Vainquer: Självfertil, svagväxande, tidig sort. Rik på frukt. (Thorssell. 1946, s.79) Mognar i slutet av juli, början av aug och färgen är ljusgul. (Nyberg, Sven-Olov & Nyblom-Holmberg, Gunnel 1990. S.319).

Amsden: Självfertli, starkväxande, bördig sort. (Thorssell. 1946, s.78) Denna sort mognar en vecka senare än Le Vainquer. Frukten är gulvit. (Nyberg, Sven-Olov & Nyblom-Holmberg, Gunnel 1990. S.319).

Aprikos

Précoce de Bulbon: Självfertilt, ganska kraftigtväxande med gulbrun frukt. (Nyberg, Sven-Olov & Nyblom-Holmberg, Gunnel 1990. S.319). Blommar mycket tidigt, därav froststrisk. Blommorna fryser sönder, pollinerarna har ej vaknat och där av viktigt med vinterteckning för att fördröja blomningen. (Informant 2:Persson).

Plantering av skuggmorell vid spaljén på den östra gaveln

Jag visar planteringen i bild och tillhörande text.

Fig.88 och 89. Planteringsgropen 1x 1,5 0,8 m. Uppe till höger visas en närbild på dräneringsmattan, kallad platonmatta.

Fig.90 och 91. Körsbäret är placerat i gropen för att kontrollera gropens djup. Större stenkross är lagd ovanpå dräneringsmattan för att underlätta vattenavrinningen.

Till planteringen har det gått åt två säckar jord (100 L) och ca 100 L kompost. Detta har blandats och lagts i olika lager, varvat med det befintliga gruset.

Fig.92. Trädet är placerat med en svag lutning in mot stödet, för att stammen inte ska behöva bli mer böjd än vad som är nödvändigt.

Fig. 93 och 94. Det färdigplanterade körsbärsträdet som växer direkt upp ur gruset.

Arbetsdagbok och tankar

Tisdagen den 4:e maj 2010

Jag har varit till Svetsbolaget med mina ritningar till fästena. De ser bra ut och blir nog även bra. Fästenas bredd är lika med bredden på ribborna 50 mm. Dessa har jag oljat in med kinesisk träolja.

Torsdagen den 20:e maj 2010

Jag har varit till Essunga plantskola där jag har lagt undan en skuggmorell. Jag tänkte även lägga undan två Clara Frijs, men kände mig för osäker då de verkade vara för stora för att på ett enkelt sätt kunna böjas in mot spaljén. Det får bli ett senare projekt. Jag har även lämnat in fästena till omarbetning på grund av att jag räknade fel på avståndet mellan vägg och där ribban skall fästas.

Tisdagen den 25:e maj 2010

Min bror, Jonas är här och ska hjälpa mig att tillverka ribborna som skall användas till spaljéerna. Bengt-Arne Cramby har visat mig var jag kan hämta virke till dem.

Jonas och jag valde ut plankor som vi tyckte såg bra ut.

Vi bar ut några stycken till bandsågverket som finns uppe i bygggården. Att få fast plankorna var lite besvärligt men det gick. En sådan stor såg med vasst blad och högt ljud gjorde att jag höll mig på avstånd, men när jag väl fattade mod så upptäckte jag att det var roligt att såga och väldigt lätt att förstå proceduren.

Bild.95. Plankorna som skall bli ribbor till spaljén.

Bild.96. Egen snabbskiss på hur Ribborna sågades fram.

Onsdagen den 26:e maj 2010

Vi hann inte riktigt med allt i går så det blev lite extra sågning nu på morgonen. Sedan var vi i snickeriet och hyvlade ribborna och sågade till dem i rätt längd. Hyveln var väldigt trevlig och enkel att ha att göra med. Man bara matade in ribborna från ena sidan och tog emot dem på den andra.

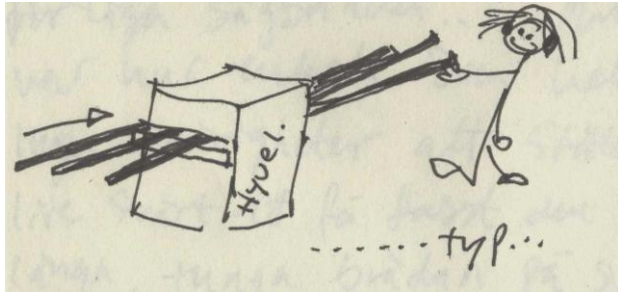

Bild.97. Snabbskiss på hur hyveln fungerar.

Bild.98. Färdighyvlade ribbor.

Fredagen den 28:e maj 2010

Alla ribbor är klara och ligger nu i den nya skolbyggnadens källare. De kommande två veckorna befann jag mig på skolan och oljade in dem alla med kinesisk träolja. Varje sida skulle torka 1-2 dygn.

Måndagen den 31:a maj 2010

Har idag pratat med Nils-Erik om vilka slags skruvar som jag ska använda mig av. Rostfri fasadskruv med plugg. Så jag gick till Ahlsells AB för att köpa dem. Det visade sig att Ahlsells inte hade dem hemma utan de fick beställa hem dem från Finland! Vilket resulterade i att jag skulle komma att hämta ut dem först i mitten av juli.

Söndagen den 6:e juni 2010

Jag har gjort ett grävprov på två olika ställen längs huset. Jag ville se hur dräneringen var gjord och om det var dränerat. På kortsidan av väggen där morellen ska planteras är det parkering och jag kan inte riktigt förstå hur ett körsbär kan växa där eftersom det är packad sten i olika storlekar och marken är kompakterad.

Onsdagen den 9:e juni

Jag har haft ett möte med Pierre angående skuggmorellen som ska planteras på parkeringen. Vi har löst problemet med kompakteringen genom att det ska grävas ut en ordentlig tilltagen grop som fylls på med jord.

Torsdagen den 10:e juni 2010

Idag har jag haft ett snabbmöte med Patrik Jarefjäll angående sågning av morellspaljén. Eftersom jag vid den tiden inte riktigt visste hur jag skulle utveckla formen väntade jag med den.

Måndagen den 5:e juli 2010

Jag har besökt Torpshammars kraftstation. Fotat, mätt och skrivit. Här fanns ingen att prata spaljé med men jag fick en skötselbeskrivning, vilket var väldigt intressant.

Tisdagen den 6:e juli 2010

Jag har varit på studiebesök vid Stenegård, visningsträdgård i Järvsö. Här fanns handsmidda järnfästen i stenvuren från denna 1800-talsspaljé.

Fredagen den 9:e juli 2010

Intervjuat Henrik Klasson på K-rauta i Birsta, utanför Sundsvall angående dränering och snöras. Det finns inte så mycket att säga om snöras faktiskt. Har man ett tegeltak med 25 graders vinkel ligger snön kvar. Har man snörasskydd, glider inte snön av utan blir liggande där tills den smälter bort. Angående dräneringen lärde jag mig inte direkt något nytt. Jag var även in på Colorex, Norrlands Färg och frågade om vad dom hade att säga om hur olika färger reflekterar ljuset och värmeupptagning på väggar. Har man en svart vägg i söderläge kan den bli upp emot 60 grader varmare än en ljus vägg. Det var den enda matnyttiga informationen som jag fick ut av det besöket.

Onsdagen den 14:e juli 2010

Idag ringde jag till Beijer Byggmaterial och pratade med Mikael Småros angående snöras och dränering igen men fick inte någon ny information.

Måndagen den 19:e juli 2010

Har nu påbörjat min resa ner till Mariestad igen efter en liten ledighet hemma på landet. Jag är väldigt glad över att jag inte helt och hållet lade undan ex-jobbet under min ledighet utan att jag valde att arbeta vidare för att inte glömma vad jag gjort. Jag har idag varit ute på Waldemarsudde och studerat spaljén som finns där. Tyvärr fanns där ingen att prata med så jag får ringa dit senare. Det var ett mycket bra besök därför att det verkligen förklarade vad som nämns i böckerna. Att ha en ovårdad spaljé då är det bättre att vara utan. Denna spaljé finns endast kvar därför att den är så ruskigt gammal. Den är inte vacker på någonstans utan förfular bara den vackra muren som finns bakom. Varför planterar de inte nytt?

Torsdagen den 22:a juli 2010

Göteborgs Trädgårdsförening. Fyra otroligt pampiga päronträd som täcker hela husfasaden. Har egentligen inget att säga. Jag lägger märke till den allt för långa fruktveden som kan orsaka fläxskador när grenarna bär frukt och belastas.

Fredagen den 23:e juli 2010

Idag besökte jag Gunnebo Slott.

Tisdagen den 27:e juli 2010

Idag har jag pratat med Patrik angående sågningen av nya ribbor. Det ska ske den 9:e aug. Idag gick jag till Ahlsells för att hämta ut skruven och pluggen. Nu kan Lasse och jag börja sätta upp fästena!

Onsdagen den 28:e juli 2010

Det visade sig att hålen i fästena är för små... de måste lämnas in för uppborrning. Aldrig att det ska funka... Så, Svetsbolaget fick tillbaka dem en gång till.

Lördagen den 7:e augusti 2010

Åker ner till Kivik, Äpplets hus i Skåne. De hade missuppfattat mig när jag ringde TVÅ gånger och frågade om spaljëer. De trodde jag menade alléer för det hade de, men inte några spaljëer. Däremot så hade de formade äppelträd som var intressanta att studera.

Söndagen den 8:e augusti 2010

Jag och mina två privata, skånska guider åkte idag iväg till Helsingborg, till Sofiero. Ett jättefint ställe, men alla anställda var ju givetvis inte där den dagen. Vi gick omkring och tittade och jag skrev, fotade och stegade i kalla, skånska hällregnet som sedan gav mig en släng av halsfluss...

Måndagen den 9:e augusti 2010

Jag och Patrik Jarefjäll sågar och hyvlar nästan hela dagen. Vi tillverkade lite extra ribbor så det fanns att ta av om det skulle fattas senare under uppbyggningsprocessen. Träolja. Fästena är tillbaka.

Lördagen den 14:e augusti 2010

Mätte ut fästena på fasaden.

Måndagen den 16:e augusti

Hade idag möte med Nina och fick hjälp med att börja skriva, vilket jag har varit rädd för. Skrivit har jag ju gjort hela tiden, men har varit väldigt osäker på hur arbetet ska läggas upp samt hur det ska se ut.

Fredagen den 20:e augusti 2010

Jag tog en snabbtur ner till Sofiero igen för att träffa Christer Nilsson som jag har haft telefonkontakt med till och från under hela ex-jobbperioden. Han är helt underbar och vi gick runt tillsammans med Jan Erik Person, en annan helskön farbror som har arbetat där till och från sedan gammeltiden bodde där. Vi pratade nästan en hel dag.

Lördagen den 21:e augusti 2010

Studiebesök på Läckö Slott.

Tisdagen den 24:e augusti 2010

Förmiddagen spenderade jag uppe på Johannesberg där det fanns en li-

ten bandsåg jag kunde låna till att såga till de små gummiplattorna som skall vara mellan fäste och vägg.

Tanken är den att när träden tyngs ner av all frukt så är det gummit som skall ta all belastning och inte själva putsen.

Det kändes faktiskt rätt läskigt att bli lämnad där uppe med bandsågen utan några direkta instruktioner. Bara veta var man startar och stänger av samt att inte såga av några fingrar. Hur man använder den, saker att tänka på. Jag skulle såga ut 5x10cm stora plattor ur ett relativt sladdrigt material på en ostadig bandsåg och tänkte att nu åker någon av mina fingrar, men det gick bra. Efter att ha provat att såga rakt med den ett tag och upptäckt att det inte går att såga rakt hur mycket jag än försökte så fick jag hjälp av Lars Janson.

(ansvarig för parklaget)

På eftermiddagen kom vi igång med uppsättningen av det första fästet. Lasse, Victor, jag och en högljudd slagborr. Det var verkligen spännande. Jag var så nervös över att något skulle gå snett. Att man skulle få se en spricka gå upp genom fasaden. Men, allt gick bra. Så skönt att få starta den praktiska delen av examensarbete något jag väntat på i månader.

Onsdagen den 25:e augusti 2010

Det tar väldigt lång tid att få fästena på plats. Det ska vara rakt. (vågrätt och lodrätt) Fästena ska vara av rätt storlek och sitta åt rätt håll. Avstånden skall stämma och vattenpass och rätskiva visade sig vara outhärliga hjälpverktyg.

Vi hann få upp fem fästen denna dag.

Fredagen den 27:e augusti 2010

Skruvandets gång alldeles utmärkt men det går sakta. Ett bra förarbete visar sig i framtiden. Skynda långsamt.

Idag har jag varit till Ahlsells och beställt hem rostfria vagnsbultar, muttrar och brickor som vi ska använda till att få fast ribborna med vid fästena. Vagnsbultarna kommer inte att vara i stan förrän nästa fredag..

Måndagen den 6:e september 2010

Seminarie/möte med Allan samt Maria Hörnlund.

*Tisdagen den 7:e september 2010
Alla fästena sitter på plats!*

Fig.99. Bilden visar en del av fasaden med gråmålad sockel, ventilationstrumma och källarfönster. Ovanpå ligger en "midja" (dropplista i plåt.)

Onsdagen den 8:e september 2010.

Magnus och jag började att sätta upp morellspaljén, men det tog inte särdeles lång tid tills vi upptäckte att vagnsbultarna inte gick igenom hålen på fästena som ju var uppborrade! Bultarna gick igenom vissa fästen men inte i andra. Det slutade med att vi fick ta en vagnsbult och prova i varje fäste om den gick igenom. Vi fick i slutänden byta ut 11 fästen. Det var tur att det fanns fästen över. Håkan på Svetsbolaget hade satt en praktikant på att borra upp dem så han visste nog inte riktigt vad han gjorde. Morellspaljén blev i alla fall klar! jätteskönt. Vi hann även med ytterligare en liten spalje på andra sidan väggen, ner mot Tidán, samt början på en tredje innan dagen var slut. Helt fantastiskt. Ribborna flyger upp på väggen.

Torsdagen den 9:e september 2010

Alla 50x30 mm ribbor sitter på plats och allt ser bra ut. Vi har även hunnit med att börja med de vinklade 30x30 mm ribborna. Det är väldigt mycket pill med dem men det går bra och smidigt. Än så länge har vi inte stött på några problem. Vi förborrar alla hål för både skruvar och bultar för att minimera risken för att träet skall spricka. Vi har även kommit fram till att vi ska skruva upp två fästen till på morellspaljén för att göra den stadigare. Men det blir när allt annat är klart.

Onsdagen den 15:e september 2010

Idag är allt klart! Vi har satt dit de två sista sneda ribborna längst upp samt tagit ner morellspaljén och satt dit två extra fästen för att staga den. Det är så himla fint och skönt att den praktiska delen i mitt jobb är klart.

Fig.100. Den färdiga Morellspaljén.

Fig.101. Den färdiga Pärönspaljén.